

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XIV

ГРУДЕНЬ — 1963 — DECEMBER

Ч. 167

diasporiana.org.ua

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Жиленко Ірина — Грудневе, поезія	1
Симоненко В. — Нові поезії	1
Гак Анатолій — Земляки, оповідання	2
Гуменна Д. Родинний альбом	11
Волиняк П. На всеканадському боєвищі	18
Іванчук В. — Меркурій, сусід Сонця	21
Волиняк П. — Тиждень української культури	22
Симоненко В. — Монолог маленького привида	25
Степ Павло — Осінь, поезія	28

Бібліографія. Дописи. Листування.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ: —

Творці заключного (симфонічного) концерту в програмі Тижня Української Культури в Торонті. Зліва: композитор Юрій Фіяла, композитор Антін Рудницький, солістка Єва Бімс-Столярчук, диригент Торонтської симфонічної оркестри Волтер Сускінд, піяніст Роман Рудницький, композитор Василь Витвицький.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Гордієнко Г., Філадельфія, США 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Дерій М., Форт Вілліам, Канада	10.00
Дончук З., Філадельфія, США	3.00
Василенко І., Давідсон, Канада	2.00
Р-о М., Торонто, Канада	2.00
Бережний С., Олдгам, Англія	2.00
Садівничий Д., Клівленд, США	1.50
Кохно В., Чікаго, США	1.00
Сачківський Д., Торонто, Канада	1.00
Корженівський В., Торонто, Канада	1.00

Сердечно всім дякуємо. Ред.

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во “Нові Дні”, редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$4.00, піврічна: \$2.50
 США — річна: \$4.50, — піврічна: \$2.50 амер.
 Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми)

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
 London, W. 11, England

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide.
 South Australia

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

ВІД АДМІНІСТРАЦІ:

1. Як уже повідомлялося, передплата тепер у Канаді — 4.00 долляри, у США — 4.50 долляри (американських) річно.

Деякі читачі із США шлють по 5.00 доллярів. Ми їм тоді зараховуємо передплату не за 12 місяців, а за 13. Перевірте це на своїх наліпках.

2. Деякі читачі домагаються, щоб ми проголосили умови передплати не тільки для Канади, США, Англії та Австралії, а й для інших країн. Ми не проголошували її, бо там читачів мало і ми ними й не цікавились досі.

Проголошуємо тепер умови передплати для всіх країн. При цьому враховуємо умови кожної країни (вартість валюти і можливість заробітку). Ідемо на всі можливі поступки, щоб дати змогу читати наш журнал усім, хто хоче:

1. Усі країни Європи (крім Англії) по цей бік залізної заслони — 4.00 долляри американських річно.

2. Усі країни Європи по той бік залізної заслони, яки якись особи відти зголосились, себто, якщо вони мали б змогу одержувати наш журнал, — цілком безкоштовно.

3. Венецуелю — 4.00 долляри американських.

4. Всі інші країни Південної Америки, якщо передплатники платитимуть відти самі, — 2.50 американських долляри річно. Якщо хтось за них платитиме з Канади чи США — 3.00 долляри річно.

5. Передплата у США рахується на американську валюту. Якщо хтось пришле канадською валютою, то ми йому передплату зарахуємо лише за 11 місяців.

6. Гроші слати треба тільки поштовими переказами. Якщо хтось шле чеком, то додавайте до суми 15 центів на виміну чека.

7. Ми журналу нашого нікому не накидали, а кожен передплатив його сам або хтось за нього заплатив. Якщо Ви вирішили його не передплатувати, то будьте ласкаві повідомити нас про це. Цього вимагає звичайна ввічливість.

ХВОРОБА МІНІСТРА ІВАНА ЯРЕМКА

Прем'єр провінції Онтаріо Достойний Джон Робартс повідомляє:

“Достойному Іванові Яремкові, провінційному секретареві і міністрові громадянства, у понеділок 25-го листопада у Торонтській загальній лікарні зроблено операцію жовчного пухиря. Наслідки операції цілком задовільні.

Від імені всіх наших співробітників і читачів бажаємо міністрові Іванові Яремкові якнайскорше прийти до повного здоров'я!

Редакція.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ГРАМОТИ

Приватні лекції рисунку, малярства та композиції для осіб різного віку дає Петро Магденко в Торонті.

Зацікавлених проситься телефонувати на

LE 5-8545

Authorized as Second Class Mail by the Post Office Department Ottawa and for payment of postage in cash.

KIEV PRINTERS LTD., 686 Richmond St. W., Toronto, Ont.

МОЛОДА ПОЕЗІЯ В УКРАЇНІ

Ірина ЖИЛЕНКО

Грудневе

Простягаю долоні весні майбутній,
Я стою край дороги безлистим кленом,
І тремтять мої руки — тонкі антени
Від весняних вітрів над снігами грудня.

Я чекаю. Я вся — сподівання чуда.
Розштовмує серце снігів жорстокість.
І спадає цілунком на тебе, люде,
Золотиста сльоза із мого ока.

Розбивається. Так веселково, дзвінко
На гарячі слова, до плачу тремткі.
Вистигають, змерзаються на льодинки
Полохкі і вродливі мої думки.

Я безсила? — О, ні! Тільки сліз червонці
Позмерзались кристалами. Змерзло слово.
Я чекаю. Я вся сподівання Сонця,
Багрянцевого Сонця людської Любові.

Ніч підходила з гуркотіннями,
Ніч несла божевілля й жах,
Плазувала потворними тінями
У нервово пружних куцах.

Ніч кричала мені, розтерзана,
Оперезана громом навхрест,
І у зойках її березових
Закипівся гучний протест.

Та встає перламутровий ранок
Крізь холодний і злобний рев,
І проміння залізує рани
В закатованих нічю дерев.

Безпорадні агонії злоти —
Злість гармонії не порве!
Сонце ходить до нас не в гості,
Сонце з нами живе!

Вирина воно ранками з куряви,
На потрав'я витрушує пил,
І пливе, й ховрахів обурює,
Повне ніжності й повне сил.

* * *

Василь СИМОНЕНКО

* * *

Гей нові Колумби й Магеллани,
Напнемо вітрила наших мрій —
Кличуть нас у мандри океани,
Бухту спокою облизує прибій.

Хто сказав, що все уже відкрито?
Нащо ж ми народжені тоді?
Як нам помістити у корито
Наші сподівання молоді?

Кораблі, шикуйтеся до походу!
Мрійництво, жаго моя — живи!
В океані рідного народу
Відкривай духовні острови.

Геть із мулу якорі іржаві —
Нидіє на якорі душа...
Б'ються груди об вітри тужаві,
Каравела в мандри вируша.

Жоден вітер Сонця не остудить,
Півень землю всю не розгребе!
Україно! Доки жити буду,
Доти відкриватиму тебе.

Мріяти й шукати, доки жити,
Шкварити байдужість на вогні...
А якщо відкрито вже відкрито,
Друзі! Ви підкажете мені...

* * *

Впало сонце в вечірню куряву,
Тиша виповзла за село.
Нашорошилось небо буряно
І погрозами загуло.

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані вуста,
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але правди з брехнею не змішуй,
Не кляни все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя!

Помилка

Помилялись не тільки люди,
Помилялись боги і святі —
Згадайте: Ісус від Іуди
Мав останній цілунок в житті.

Ми не святі, не боги, а значить
Не варто втішати себе дарма.
Але, як твій промах лиш ворог бачить, —
Друзів у тебе нема!

* * *

На всіті законів немало,
Я нагадаю один:
Щоб море не висихало,
Потрібно багато краплин.

Але в штормову годину,
Як море бурунить гнів,
Потрібна зайва краплина,
Щоб вийшло воно з берегів.

ЗЕМЛЯКИ

ОПОВІДАННЯ

Моїй дружині присвячую.

1

...І ось тепер, після тієї страшної ночі, коли впродовж кількох годин трохи чи не внівець повернуто колишню столицю саксонського королівства — Старий Дрезден (це так англійці помстилися на німцях за бомбардування Лондону), я, живий свідок того, скажу, нелюдського погромища, втратив своє дотеперішнє відчуття страху, остороги й небезпеки. Мені вже ніщо не завдає жаху: ні вогняні язики, які сказано, з жадобою зголоднілих хижаків, вилизують нутрощі будинків; ні руйновища багатопверхових кам'яниць; ні тисячі пообгорялих, наче пообсмажованих тварини, людських трупів, що непорушно лежать на вулицях, майданах та в скверах запаленого вночі з повітря й нещадно розбомбленого понадпівмільйонного міста. Люди! яким, як ось мені, пощастило уникнути смерті, куди видно повтікали, і тільки, здається, одним-одним я, мов неприкаяний, ще й далі блукаю серед густих джунглів вогню, диму й руйновищ. Куди не піду, скільки оком кину — вогняна хуртовина: горять житлові будинки, установи, церкви, школи, лікарні, шпитали, лазарети... Горить оперовий театр, горить академія мистецтв, горить знана на весь світ дрезденська картинна галерія. А ось тут, на невеличкому майдані, зірваний детонацією бомби з п'єдесталу, лежить ниць великий німецький реформатор — Мартин Лютер, що свого часу привселюдно спалив папську буллу, і не знати, чи він молитися Богу, чи, затаївши дух, прислухається до людобивчої ходи кривавого Молоха. І ніде не видно нічого живого — тихо, мертво, навіть горобець не зацвірінчить, — як на димовищі спалених небесним вогнем біблійних Содому та Гоморри...

А втім, я помилюся. Бо ось зараз бачу: із-за рогу напіврозваленого будинку виступає якийсь чоловік. Слідом за ним іде ще один. О, їх там більше — четверо! Побачивши мене, поставали, видивляються, ніби силкуються розпізнати, що я за людина. По кількох хвилинах вирушають навпроти мене. Молоді хлопці. З їхнього одягу бачу — "ости".

— Чи не земляки часом? — кидаю до них здаля.

— Та може й земляки, — стримано відказує парубок у капловухій шапці, підперезаний поверх куцого пальта ремінним поясом. І додає: — Однаково ж, здається, говоримо.

За кілька кроків від мене хлопці зупиняються. Стоять, пильнують мене своїми настороженими очима. Придивляюсь і я до них: блаженний одяг, дрантине взуття, понурі, знати, поморені й невиспані обличчя. Кожен тримає під бо-

ком клунка. В одного, наймолодшого на вигляд, шия обкутана якоюсь лахманиною. Другий, смаглявий, кирпатенький, шкадибає на праву ногу, — видно, намулив.

— А звідкіля ж вас, хлопці, сюди занесло? — приступаю до них ближче. — З яких країв? З котрого села?

— З Михайлівки, — каже парубок у капловухій шапці і ліктем правої руки міцніше тупить до себе свого клунка, наче боїться, щоб я не відняв.

— З Михайлівки, кажете? Алеж Михайлівка на Україні є кілька. З котрої ж ви?

— З тієї, що на Вовчій, — обзивається вже інший парубок — товстобровий, без шапки, з кучмою настовбурченого волосся на голові.

— То це, виходить, ви з тієї Михайлівки, що ще й Дібрівкою з давніх-давен зветься? Чи не так?

— Так, вірно, ви вгадали! З тієї самої. А звідки ви знаєте?.. — заговорили хлопці гуртом. — Може, вам доводилося бути в нашому селі?..

І як стій обступили мене з усіх боків, приятельському здоровкаються, потискують мені руку. А дотеперішня понурість де й поділася з їхніх облич: зраділі, веселі, привітні, усміхнені. Ще б пак! Земляка ж свого здибали: знає їхнє село! Та, правду казавши, я й сам зрадів не менше від них. Що ж, ще десять хвилин тому мені бракувало навіть горобиного цвірінкання, а тепер зо мною розмовляють живі люди. Та ще ж які люди — мої земляки! Від них подихає широким степом, зеленими гаями, горошкуватим чорноземом. Розпитую хлопців: чи давно вони в Німеччині? Де працюють? Як їм пощастило врятуватися цієї ночі від смерті?..

— До Німеччини, — розповідає парубок у капловухій шапці, — німці привезли нас рівно три роки тому. Працювали ми в друкарні Гартмана. На Празькій вулиці. Може, знаєте? Від смерті врятувалися в бомбосховищі, що в монастирському саду. Всю ніч там просиділи. І набоїлися, і натрусилися. Сидимо ото, а над головами земля весь час двигить — от-от завалиться. Сьогодні вранці ми були поткнулися до друкарні — значить, де ми працювали, а тієї друкарні й подивитися немає на що — розторощено, розметано. Ми назад до бомбосховища. Думаємо, перечасуємо там. А після, трохи роздивившись, перебралися в монастир. Манашки кудись повтікали. То ми там і стаборилися. В одній комірчині знайшли три мішки пшениці, у другій — скриню свічок. Можна жити! Свічками світимо, а з пшениці дівчата варять кашу.

— То з вами є й дівчата?

— Є! П'ятеро. Наші, михайлівські. Працюва-

ли вкупі з нами в друкарні. Тепер порядкують у монастирі.

— А чому ж ви носите з собою своє майно? — показую на їхні клунки. — Можна ж було залишити в монастирі.

— Ні, це не майно, це... — ніяковіючи, затинається парубок у капловухій шапці, — видно, соромиться сказати, що то в них за клунки.

— Та кажи, Миколо, правду. Не стісняйся! — умовляє свого товариша парубок з кучмою на голові. — Вони ж, — це він про мене, — своя людина. Знають нашу Михайлівку. — Далі звертається до мене: — Скажемо вам правду: це ми назбирали всякого барахла.

— Так, — признається тепер і Микола, — назбирали різних лахів. — І давай пояснювати мені: — Діло, бачите, таке. Всі ми отут, в оцій Німеччині, пообношувалися та пообдиралися. У якого чоботи каші просять, у якого лікті повилазили, третій грудниною світить. Ну, а сьогодні німці всі повтікали геть. Будинки їхні горять. Горить і все те, що в тих будинках. То ми оце й збираємо різні лахи. Однаково ж воно погорить. Та й гріха, я так думаю, нам за це великого не буде.

— Який там гріх?! — блискає своїми бистрими очима кучматий парубок. — Хіба німці не грабують Україну? Ще й як грабують! А людей наших скільки сюди попривозили? Тисячі! То чого ж ми маємо дивитися їм у зуби? Грабуй награвоване — от і все! — І, ніби вивіряючи моє ставлення до його слів, парубок зупиняє на мені свій запитливий погляд.

Тим часом знову заговорив Микола.

— Якщо вам, — звертається він до мене, — немає де дітися, — ходіте з нами. Переночуйте в монастирі, відпочинете. Дівчата нагодують вас пшеничною кашею. Чи, може, ви десь оставили своє майно?

— Ніде я нічого не залишив, — відповідаю. — Всі мої речі — погоріли! Лишилося тільки те, що на мені. Та ще ось ця річ, — показую свою теку, у якій я ношу портативний Ремінгтон та з десять аркушів паперу.

— То ходіте до нас. Ми оце йдемо додому.

Що ж, мені й справді не було куди податися: будинок, у якому я досі мешкав, пожежа геть чисто знесла, а вирушати кудись із міста — боюся. Треба пождати, поки появляться представники міської влади, — вони повинні дати мені офіційну посвідку про те, що зо мною сталося минулої ночі. Без такої посвідки вирушати в дорогу небезпечно.

— Гаразд, — даю я хлопцям згоду. — Ведіть мене до того монастиря. Будемо разом замолювати свої гріхи, — жартую.

По дорозі хлопці, дарма що потомлені, ні на хвилину не вмовкають: то запитують мене про війну — чи скоро вже вона закінчиться, то з якогось приводу перемовляються між собою, то, удаються до жартів, і я, чуючи, як вони один одного називають, уже знаю їхні імена. Парубок у капловухій шапці — Микола; спокійний, розважний, з лица він видається трохи старшим за своїх товаришів. Хлопець з лахманиною на шії

— Федько. Третій, той, що шкандибає на праву ногу, — Гнат. А четвертий, без шапки, кучматий, у поруділих від часу повстанках, — Сидір. Цей парубок, рухливий, бистрий на очі, часом відстає від гурту — кудись зникає, а перегодя знову наздоганяє нас. Ось і зараз я не бачу його щось із п'ять хвилин. Раптом Федько як загукає, як закричить:

— Дивіться! дивіться! Сидір тирить якусь машину!

Усі ми поставали, оглядаємося назад. І бачимо: спотикаючись через кам'яні брили, вистрибом наздоганяє нас Сидір. Клунок його теліпається десь за плечима, а в руках він тримає патефон і, мабуть, з дюжину патефонних платівок.

— Чи ти не здурів? — витріщається на нього Микола. — Ну й на чорта він тобі здався, отой патефон? Ще німці, бува, побачать.

— Я не боюся ні тучі, ні грому! — зухвало вигукує Сидір і, задиханий, упрілий, вже намацує пальцями ручку, щоб накручувати патефон.

— Бачили отаку людину? — звертається до мене Микола. — Кругом лежать повбивані люди, а йому музика в голові.

— А хіба я їх убивав? Чи, може, скажеш, я розпочинав війну? — настовбурчується Сидір. — Сталінові та Гітлерові піди про це розкажи, а від мене відчепися. Мене це не касається!

— Та може ж не сьогодні-завтра і тобі буде капут? — далі дорікає Микола Сидорові. — То й ти, наче обсмалений кабан, лежатимеш десь посеред вулиці. Треба ж мати людську совість...

— Ну й що ж, лежатиму, — не мовчить Сидір. — Завтра лежатиму вбитий, а сьогодні, перед смертю, заграю. Три роки не грав! Чи не так, Федю? — І торк, торк Федька ліктем під бік.

Микола безнадійно махнув рукою: ти йому, мовляв, стрижене, а він тобі — смалене.

— Пішли, — каже, — швидше. Бо вже починає поночіти.

Ми рушаємо далі.

2

Два дні і дві ночі живу я з земляками в монастирі. Власне, це тільки так кажеться — в монастирі, бо монастир, як такий, сьогодні вже не існує. Монастирські корпуси, у яких мешкали черниці, церква, дзвіниця, брама — все те, розвалене, нагамуз розтрошене, лежить тепер мертвою руїною — ні проїхати, ні пройти Цілими залишилися тільки підвальні приміщення, — ото в них мої земляки й розташувалися. Місця тут є подостатком: дівчата облюбували собі кухню, хлопці — їдальню, а мене, свого гостя, примістили в приміщенні пекарні. Живеться мені, якщо брати на увагу обставини, в яких я останнім часом опинився, непогано: сплю на столі, на якому черниці мисили тісто, умиватися ходжу до Ельби, живлюся пшеничною кашею, що нею гостять мене приятні дівчата.

— Іжте, призволяйтесь! — припрошують щоразу. — Пшениці хватить...

Щодня — вже після сніданку — хлопці вирушають, як вони висловлюються, на "охоту", а дівчата тим часом переходять із кухні до їдаль-

ні: тут стоять великі столи, і їм, оцим новоз'явленим кравчиням, вигідно розташуватись із своїм шитвом. Безперестань щось деруть, порють, крають, латають, шиють. А пошивши котрась, скажимо, блюзку, мерщій надіває її на себе, стає перед дзеркалом (дзеркал хлопці нанесли їм додому!) — видивляється сама на себе, вихиляється станом, сюди-туди поводить плечима. А Зінька, Гнатова сестра, — до речі, найбільша серед них кивуха та моргуха, — вона, стоячи перед дзеркалом, ще й підморгне оком, наче сама себе похвалить: “Дівчина — кругом шістнадцять!”

За ці два дні я дізнався, що майже всі вони доводяться хлопцям родичками. Юстина з Надькою — Миколині небоги. Тося — рідна Федькова сестра. Зінька — Гнатова. І тільки Янока Килина нікому не доводиться родичкою, зате вона Сидорова любка.

Я іноді виходжу з пекарні до їдальні і починаю з дівчатами розмову.

— Як же вам, дівчата, працювалося в Гартмана? — запитую. — Важко?

— Працювати то було неважко, — розповідає Юстина, старша Миколина небога. — У теплому, в сухому. Та й робота не яка: прибирали, складали надруковане, пакували... Робили по часах, як і німці. У суботу робили тільки півдня, а в неділю й зовсім нічого не робили. На роботу ми не жаліємось. Біда — з харчами. Скупо. Доводилося спасатися бруквою.

— Ви сіяли собі брукву?

— Та ні! — сміються дівчата. — Де б же тут сіяли? У крамниці купували.

— Ото як пошабашимо в суботу та пообідаємо, — далі провадить свою розповідь Юстина, — то враз за торби і гайда по брукву. Знаєте куди? Аж до річки. Там, під залізнодорожним насипом, німкені торгують городиною. То ми ото до них...

— І що ж, німкені продавали вам брукву? Не відмовляли?

— Як часом. Коли в крамниці немає німців, то й продають. А як тільки увійде котресь із своїх, то вже кажуть нам: “Гераус!” Накупимо ото тієї брукви повні торби — є що нам гризти на цілий тиждень.

— Ще й хлопців підготовували бруквою, — подає свій голос Зінька.

— Ну, а за своєю Михайлівкою скучаєте? — переходжу я до іншої теми. — Коли закінчиться війна, поїдете додому?

— Не поїдемо, а полетимо! — в один голос відповідають дівчата. — Як ластівки полетимо!

Згадавши про їхню Михайлівку, я, бачу, цим самим зворушив їхні молодечі душі. Усі, як одна, попустили на коліна руки, покинули шити і, вголос, мріють про ту жадану хвилину, коли вони знову опиняться під стріхою батьківської хати.

— Я, — каже Юстина, — як тільки ступлю ногою на своє подвір'я, то так і бубухнуса на землю — цілуватиму кожну грудочку...

— А я, — блимає сизими очима тендітень-

ка Тося, — сяду біля мами і цілий день дивитимуся на них, які вони тепер є.

— Ні, не так дівчата! — змітає рукою з лоба пасмо кучерявого волосся Зінька. — Ми зробимо так: підемо всі гуртом до Вовчої та як заспіваємо “Лугом іду, коня веду”, — луна на весь район розійдеться.

— Ой гляди, Зінько, — сумно похитує головою Юстина, — щоб нам не довелось співа-ти десь далеко, далеко.

Зінька, видно, здогадується, що то за “далеко”, про яке натякає їй Юстина.

— А хіба ми винні, чи що? — обводить вона запитливим поглядом своїх подруг. — Не самі ж ми сюди приїхали, — німці силою нас привезли.

— Там не питатимуть тебе, чи ти винна. Посадять у товарний вагон — і попрощаємось, Зіню, і з Михайлівкою, і з Вовчою. Сама знаєш, скільки безневинних людей із нашого села позабирали. — І Юстина скося поглядає на Килину, що сидить обіч неї.

Дівчата повтихали. Посумніли, захмарилися їхні обличчя. Юстина схилилася над шитвом і незграбно, наче сонна, шпортає голкою. Надька дивиться кудись у куток. Зінька з веселі та балакливої стала зажурена, хмуроока. У Тосі на віях бринять сльози. А Килина, похапцем уставши з стільця, поспішає з їдальні до кухні.

— Пішла плакати, — киває в слід Килині Юстина. — У неї батька забрало НКВД. На Соловках і вмер.

Мені стає хто-зна як прикро. Прошу дівчат пробачити мені: це ж я своїми розпитуваннями призвів їх до сліз.

— Та ви не турбуйтеся, — заспокоює мене Юстина. — Нам не первина плакати. Звикли до сліз. Поплачеш — на серці полегшає...

Однак я встаю із стільця і йду до приміщення пекарні. Навіть зачинаю за собою двері. Може, дівчатам, коли вони залишаться самі, швидше виясниться їхні захмарені обличчя.

Надвечір повертаються з “охоти” хлопці. Потомлені, у поросі, з позбиваними шиколотками. Кладуть свої клунки на столі, скидають верхній одяг і всі, як один, до дівчат:

— Ей, хазяйки, подавайте на стіл кашу!

Але дівчата й не думають поспішати: їм насамперед кортить побачити, що хлопці принесли сьогодні з “охоти”.

— Чого ж ви стоїте? — сердито гримає на них Сидір. — Давайте кашу!

— Спершу покажіть нам те, чим ви нас сьогодні обдаруєте, — каже Зінька, — а потім їстимете кашу.

— Ми вам як покажемо, то ви вихром звідси повилітаєте! — погрожує Гнат. — Чуєте?

— Та ви не дуже то кричіть, — виструнчується перед братом Зінька. — Нас більше! — І до дівчат. — Берімося, дівчата, розв'язувати клунки! — А сама вже простягає руку до Гнатового клунка.

— Гераус! — відштовхує Гнат сестру.

Та дарма: дівчата вирушають у наступ на хлопців. Юстина з Надькою добираються до

дядькового клунка, Тося — до Федькового, Килина — до Сидорового, а Зінька, червона на виду, б'ється навукачки з Гнатом.

Нарешті, бачачи, що не переливки, хлопці йдуть на поступки: розв'язують клунки, виймають принесену здобич і починають обдаровувати нею дівчат. Микола, бачу, дає своїм небогам по хустці та по шматочку туалетного мила. Федько приніс Тосі ношені, але ще міцні, черевики. Зінька вже встигла накласти собі на голову хутряний капелюшок — Гнатів подарунок — і вигинається в ньому перед дзеркалом. Однак найкращий подарунок випав сьогодні на Килиніну долю: Сидір приніс своїй любці не що-будь, а справжнє японське кімоно. Ясносине, квітчасте, як луки в травні. Де він його доп'яв — важко сказати. Мабуть, в напівзруйнованому будиночку (поблизу оперового театру, над Ельбою), у якому дотепер мешкав японський консул. Проте й себе Сидір не скривдив: показує всім нічну чоловічу сорочку, а крім сорочки — новий-новісінський фрак. Узяв його наопашки на плечі, топцюється посеред ідальні, вихваляється:

— От де, братва, піджачище! Такого піджака ви зроду не бачили! А матеріал який, подивіться, — аж виблискує!

Хлопці з дівчатами дивляються на Сидорів фрак. Хто — із заздрістю, хто — із скептичною посмішкою.

— Та який же це піджак, — каже Гнат, — коли в ньому немає й однієї поли?

— Тільки два хвості ззаду теліпається! — глузує Федько.

— Ти, Сидоре, одріж к чортам собачим оті хвості, радить хазяїновитий Микола. — Добрі онучі в повстанки будуть. А те, що зостанеться, носитимеш як жилетку з рукавами.

— Нічого я не одрізуватиму, — не погоджується Сидір з Миколаю. — І так носитиму. Піддягатиму під пальто. Тепліше буде... Та ви хоч понюхайте, чим пахне мій піджачище. Понюхайте! — І підносить кожному до носа рукав фракa.

Усі нюхають. Юстина каже — одеколоном, Микола — туалетним милом, Зінька — чимсь з аптеки, а Гнат, чхнувши перед тим, каже: "Німецьким фашизмом пахне твій піджак, Сидоре!"

— Ет, що ви поміаєте! — зневажливо кидає до всіх Сидір. — Цей піджак, щоб ви знали, пахне найдорожчими французькими духами. Розумієте? — І, старанно згорнувши фрак, несе його ховати до своєї скриньки.

Упоравшись із принесеною з "охоти" здобиччю, хлопці сідають обідати. Дівчата подають їм по тарілці каші, а самі тим часом давай розпитувати хлопців, чи не бачили десь, бодай мертвого, Гартмана. Як їм у Гартмана не жилося, проте були всі вкупі. А тепер німці можуть їх порізнити.

— Лучче вже сидіти в цьому льоху та їсти пшеницю, — каже Юстина, — аніж бути порізненими.

— А хто ж думає йти звідси? Нікуди ми не підемо з цього підземелля! — категорично заявляє Сидір.

— Ще й як підеш! — посміхається Микола. Побіжиш! З німцями, брат, шутки коорткі: або в табір закинуть, або кулю в лоб уліплять. На те війна!

— Та ще яка війна — фашистська! — погоджується з Миколаю Гнат.

По обіді, коли вже зовсім звечоріє, в ідальні починає діятися щось подібне до колишніх сільських досвіток. Світяться, замість двох, що весь час горять, чотири свічки. Хлопці й дівчата обсідають навколо найбільшого стола. Всяк щось робить. Юстина зарублює хустину — дядьків подарунок. Тося латає Федькові сорочку. Зінька з Надькою посхилялися над німецьким ілюстрованим журналом — дивляються на малюнки. Микола з Гнатом грають у карти. Федько ворожить біля патефона. А Сидір з Килиною, вибравши відповідну хвилину, непомітно вислизнули з ідальні — пішли, як каже Зінька, "дивитися на небо". Незабаром виходжу і я з підземелля: хочеться трохи провітритися перед сном. Надворі видно як удень. Небо, осяяне загравами безупинної пожежі, горить кривавим багрянцем. Над руїнами кварталів, наче страшні примари, височать чорноголові димарі. Дивна річ: стіни й простінки здебільшого повалилися, а димарі, як один, стоять непорушні. І так усюди: цілий ліс димарів!

— Просимо до нашого гурту! — чую поблизу Сидорів голос.

— Утр'ох не так страшно буде, — обзивається й Килина.

Бачу, обоє сидять на довгастій кам'яній плиті. Плеч-о-пліч, голова до голови. Коли я до них наближаюсь, вони відхиляються одне від одного. Сідаю на краєчку плити. Десь поблизу щось затріщало, — видно, провалилася в будинку стеля, трохи згодом щось важке гупнуло, аж земля задривтіла. — завалилася стіна...

— Ой як страшно! — тремтячим голосом каже Килина і, злякана, тулиться плечем до Сидора.

3

Що воно за знак? Поснідавши разом з усіма, я вже встиг сходити на розвідку (шодня шукаю представників міської влади), а хлопці чомусь ще й досі не вирушають на "охоту". Позбиралися з дівчатами в кухні і підняли там словесну веремію: кричать, галасують, сперечаються. За що саме — не доберу, але мені вчувається, що мої земляки збираються когось женити. Тема, як на мою думку, невчасна й недоречна. Бо чи ж до женіння котромусь із них, коли вони, зневолені й віддалені на велику відстань од своїх батьків-матерів, туляться ось у цьому темному підземеллі, живляться самою пшеницею і щохвилини чекають на якусь небезпеку: або бомби, як оце днями, посиплються на їхні голови, або придуть німецькі поліцаї і живосилом спровадять їх кудись до іншого господаря на роботу. А втім, нехай собі сперечаються, нехай когось там женять. Якби я був людиною їхнього віку, то, мабуть, робив би те саме.

Щоб не сидіти без діла, виймаю з теки ар-

куш паперу і починаю нотувати свої сьогоднішні враження.

“17 лютого 1945 року. Вже четверту добу горить Старий Дрезден, однак представників міської влади нікого не чути й не видно. Може, всі вони загинули, а може, врятувавшись від смерти та повтікавши світ-заочі, бояться вертатися на оце кладовище. Щоправда, сьогодні вранці звідкись узялися рятувальні загоны — військові. Солдати, у захисних масках, з важкими кайлами в руках, пробираються до підвальних приміщень і, присвічуючи там електричними ліхтарями, виносять на поверхню трупи загиблих людей. Кладуть їх рівними рядами на пішоходах. На кожному пішоході, від рогу до рогу, довгою смугою лежать людські трупи. Жінки, діти. Чоловіка зрідка побачиш. Одяг на них цілий, не видно на тілі поранень. Зате обличчя в усіх зчорнілі, аж ніби сині, — подушилися від диму...”

— Чи можна вас побезпокоїть? — чую Миколин голос.

— Прошу, сідайте, Миколо, — показую йому на стілець. — Кого то ви там жените?

— А хіба ви чули? — дивується Миколо, сівши на стільці.

— Певна річ, чув. Двері ж навстіж повідчиняні. З ким то вам такий плопіт?

— Та з ким же, як не з Сидором, — чуває потилицю Миколо. — Як снігу влітку, заманулося йому женитися.

— Коли ж? Як повернеться додому?

— Та де вам! Тут, у монастирі.

— З Килиною?

— З нею ж. Вони ще з дому любляться. Доки, каже, я страждатиму нежонатим?

— То, може, в них діло дійшло до такого стану, що вони мусять женитися? — стиха, щоб ніхто не почув, запитує Миколу.

— Е, ні! — заперечливо мотає головою Миколо. — Килина не з того десятка. Сидір — то такий хлюст, що й без Загсу б оженився. А Килина — ні. Я, каже, хоч щоб усе було по закону — щоб у мене було світле око, коли мені доведеться повернутися з Німеччини додому. Бо як не записатися в Загсі, а Сидір, бува, десь дінется, а в мене, каже, може бути від нього дитина, — то що мені скажуть мама? Де ти його, питають, узяла? З ким придбала? Може, воно німченя? То забирайся з ним туди, де досі вілася... І Килина правду каже: хлопцеві воно море по коліна, а дівчині — п'ятно!

— І до чого ж ви добалакались?

— Та ні до чого. Сидір в одну душу — женитися, а Килина — я, каже, згодна, тільки, щоб усе було по закону. Значить, щоб записатися в Загсі. А де ж вони тут запишуться? Німці — чорти б їх забрали! — забороняють нам женитися. Кажуть: ми привезли вас сюди діло робити, а не дітей плодити. Отака рахуба з тим Сидоровим женінням.

Миколо трохи помовчав, після, несміливо поглядаючи на мене, каже:

— Тепер уся Сидорова надія на вас.

— На мене? — дивуюсь я. — А що ж я

можу зробити? Чим допоможу Сидорові? Знайомих шлюбів, що зареєстрували б Сидорів з Килиною шлюб, у мене немає...

— Ні, я не про те кажу, — ближче підсувається до стола Миколо. — Це мене Сидір до вас прислав. Піди, каже, до них, Миколо. Посовітуйся. Вони, каже, людина бувала, закони всякі, мабуть, знають. То, може, вони составлять нам з Килиною якусь бомагу. Ну, щоб ми вроді в Загсі записані були. Та ви, мабуть, тільки добре посмієтеся з Сидоровою витівки. Ну, а як він мене попросив побалакати про це з вами, то я й прийшов.

І, лапнувши себе за кишеню, Миколо виймає звідти тютюн — скручує цигарку. А я тим часом міркую над Сидоровою справою. Сміятися, як про це думає Миколо, мені не випадає. Хлопець з дівчиною, що здавна любляться, хочуть побратися, але їм не вільно брати шлюб у цій країні. Що ж тут смішного? Ні, не сміятися, а, навпаки, допомогти йому треба. Щоправда, я не юрист, не адвокат, проте зумію скласти Сидорові такого папера, який матиме, насамперед, моральну вагу, а, за певних обставин, і законну силу.

— Гаразд, — кажу я Миколі. — Нехай Сидір не журиться: я напишу йому такого папера.

— Вірне слово, напишете? — аж не всидів — звівся на ноги Миколо. І — радий, ніби не Сидір, а сам він має женитися.

— Напишу.

— І то буде по закону?

— Так, буде по закону. Тільки скажіть мені, Миколо, як Сидора к Килиною по-батькові, їхні прізвища та коли вони народжені.

Миколо все те знає напам'ять: Сидір Кирилович Ободенко, Килина Трохимівна Кульбачна, обоє 1924 року народження.

— Тепер ідіть собі, Миколо. Коли треба буде, я вас покличу.

Миколо ще й з порога запитує:

— А чи ж то й справді буде по закону?

— Я вже сказав вам — все буде по закону.

Миколо не пішов, а підтюпцем побіг хвалитися Сидорові; “Вони составлять тобі таку бомагу, що все буде по закону”. А я, вийнявши з теки кілька аркушів паперу, заходжуюся біля тієї “бомаги”. Спочатку зробив чернетку, а після надрукував на Ремінгтоні два примірники “Шлюбної грамоти”, як я назвав той документ. На обох примірниках поставив свій підпис. По тому кличу до себе Миколу.

— Ось вам, Миколо, Сидорова та Килинина “Шлюбна грамота”.

І наспіх, коротенько, розповів йому, що в тій “Шлюбній грамоті” написано. Такий то й така, року 1924-го народжені, з власної волі, вирішили побратися, а з огляду на те, що німецькі установи відмовилися оформити їхній шлюб, ми, нижчепідписані, власними підписами стверджуємо правдивість та законність шлюбу вищезгаданих Сидора Ободенка та Килини Кульбачної.

— Я, як самі бачите, — показую Миколі свій підпис на папері, — підписався. Підпишіться і

ви всі, крім Сидора та Килини. Їм не треба підписуватися. Розумісте?

— Розумію, — киває головою Микола. — І то вже буде по закону?

— Я вже не раз вам казав — буде по закону! — підвищеним голосом, бо Микола з отим “по закону” починає мені набридати.

— Та я нічого... Мені воно байдуже, — виправдується Микола. — Тільки ж Килина весь час допитується, чи буде воно по закону.

— Скажіть Килині таке: якщо Сидір десь дінеється, то нехай вона — вже вдома, в Михайлівці — сміливо йде з оцим папером до сільради. Там, зваживши на обставини, у яких Сидорові з Килиною доводиться дружитися, визнають їхній шлюб за законний.

— Добре було б ще й печаткою припечатати, — стоїть на порозі Микола. — Сильніше було б.

— Можете й двадцятьма печатками припечатувати, але де ви їх візьмете? — кажу я зсерця.

Микола пішов, а за десять хвилин знову стоїть передо мною з “Шлюбною грамотою” в руках. І чогось веселий, усміхнений.

— Усі, — показує мені папер, — по підписувалися. А ми з Сидором ще й печаткою пристукнули. Бачите? Знайшли в закапелку.

Дивлюсь я на відбитку тієї печатки. Вся вона на папері не вийшла: кількох літер бракує. Перекладаю на українську мову: “Жіночий манастир святої ...зи” (чи не Терези?).

— Ну що ж, якщо припечатали, то буде припечатано, — кажу я Миколі. — Віддайте один примірник Сидорові, а другий — Килині. І нехай вони бережуть цей папер, як зіницю ока.

Отак, ніколи в своєму житті не будши ні священиком, ні працівником Загсу, я, звичайна людина, увів у закон моїх земляків — Сидора Ободенка та Килину Кульбачну.

4

Тільки сьогодні, вже на п'ятий день після тієї страшної катастрофи, мені, нарешті, вдалося потрапити на реєстраційний пункт, де провадиться запис потерпілих від бомбардування людей. Розпитавши мене про все докладно, старий віком, без жадної волосини на голові, службовець видав мені належну посвідку про те, що я втратив усі свої речі. На спеціальному блянку, з печаткою й підписом. Зраділий — тепер мені вільно пускатися в дальші мандри — поспішаю до монастирського підземелля, щоб сповістити про це своїх земляків. Аджеж і їм, не мавши отаких посвідок, небезпечно вирушати звідси кудинебудь: німці, може статися, обвинуватять їх як таких, що повтікали з місця дотеперішньої праці.

Ось уже й монастирський сад. Проміж дерев бачу: при вході до підземелля стоїть Микола. Лівою рукою він мацає себе за шию, а в правій тримає відро, — видно, з водою. Мабуть, ходив до Ельби. Побачивши мене, запитує:

— Про війну нічого там не чули? Чи сторо вже їй кінець?

— Ні, про війну нічого не чув, — зупиняюсь я біля нього. — Але одну новину я таки маю.

— Яку? Може й нам скажете?

— Чому ні? Скажу. Сьогодні я, нарешті, потрапив на реєстраційний пункт, де видають розбомбленим ось такі посвідки. — Показую Миколі свою посвідку. — Дивіться, тут написано “т о т а л ь”, тобто, по-нашому кажучи, я втратив під час бомбардування Дрездену всі свої речі.

— То, може, ви й нас поведете туди? — запитує мене Микола. — Завтра. Сьогодні вже пізно. Вечоріє.

— Охоче поведу. Мені не важко.

— А тепер і я вам скажу про одну новину, — таємниче посміхається Микола. — Сидір справлятиме сьогодні ввечері своє весілля.

— Весілля?! — не йму я віри його словам. — Жартуєте, Миколо!

— Ні, не жартую, кажу правду, — запевняє мене Микола, — Сидір уже й самогону наварив. З пшениці.

— Та яке ж може бути весілля, коли, ви самі бачите, що тут діється? — показую рукою на навколішні руїни.

Микола ніяковіє: він, видно, пристає на мою думку. Починає розповідати:

— Я одговорював Сидора. Облиш, кажу, своє весілля. Не місце, не час. Кругом розор: усе горить, валяється, люди повбивані лежать... Та він на мої слова не потурає. Якраз, каже, тепер і час справляти весілля. Ми не працюємо, немає над нами господаря, немає німецьких поліцаїв, немає фашистської власті. А вбитими німцями ти мені, каже, не мороч голови. Якби я лежав на їхньому місці вбитий, то німці за мною не журилися б: пили б, їли, женилися, весілля справляли. Так воно, каже, в світі ведеться: мертвим помагається лежати, а живим — жити. Дайош, каже, ввечері весілля! Отакий клопіт мені з Сидором. Хоч каравул кричи — не слухається.

Трохи помовчавши, Микола давай мене просити.

— Побалакайте ще ви з ним. Він вас послухається. Бо якось воно не той... совість мене мучить...

Спершу я вирішив був поговорити з Сидором — нехай він облишить думку про весілля, а за хвилину роздумав. Що ж, цей кострубатий парубок і мені може сказати те саме, що він сказав Миколі: “Мертвим помагається лежати, а живим — жити”. І, з свого погляду, він, можливо, матиме рацію.

— Ні, — кажу я Миколі, — я не говоритиму з Сидором про його весілля. Нехай робить, як знає.

І йду сходами до підземелля. У приміщенні пекарні, скинувши пальто, лягаю спочити. За день находився: болять ноги, важчає голова, хилить на сон. Однак беру до рук мапу Німеччини (хлопці десь її знайшли) і пробую розшукати шлях, яким я маю піти в дальші мандри. Куди ж саме лежить моя путь? Ясно, до Баварії, де я маю знайомих земляків... Мюнхен, Нюрнберг, Авґсбург... Майн, Дунай, Ізар... В очах мені ту-

маніє, назви міст переплутуються з назвами річок, мапа випадає з рук — я засинаю.

Чи довго мені випало спати — не знаю, але, прокинувшись від голосного реготу, я, дуже здивований, витріщаю очі: в їдальні повно-повнісінько світла, — мабуть, свічок із десять світиться, — справжня святкова ілюмінація! А посеред приміщення відбувається така комедія, яка, здається, й мертвого розсмішила б: хлопці убирають молодого! Ось вони наділи на Сидора нічну чоловічу сорочку, — ту саму, що він приніс позавчора з “охоти”, і тепер видивляються на неї з усіх боків. Ця сорочка, біла, широка, аж до п'ят завдовжки, має бути “верхньою”, бо другої білої сорочки в Сидора немає.

— Довжелезна, як у старої баби! — зауважує Гнат.

— І широка, — видно, з пузатого фашиста! — сміється Федько.

— Треба по пояс одрізати, — каже Микола. — Бо ціла в штани не влізе.

— Улізе! — запевняє Миколу Сидір. — Не лізтиме — убгаємо! — І підсмикнувши обома руками сорочку догори, бгає її в штани. — Та допомагайте! — гукає до хлопців. — Чого ж ви пороззявляли роти? По-стахановському!

Хлопці допомагають Сидорові. Убгали сорочку в штани, позастібали гудзики, і та частина Сидорового тіла, що нижче пояса, тепер подібна до великого шкільного глобуса — хоч вимальовуй на ній материки, острови, моря та океани.

— Давайте комірць! — командує Сидір.

Є й комірць, твердий, цупкий (десь то Сидір його “свиснув”!), але немає ні петельок, ні запонок. Хлопці пристібають комірць до сорочки нитками.

Краватки так само немає.

— Обійдуся і без галстука, — каже Сидір. — Аби сорочка була біла. — І знов до хлопців: — Чого ж ви стоїте? Давайте піджак!

Наділи хлопці на нього й фрак. Після відійшли трохи геть і видивляються на молодого. Дивлюся на нього і я, — звичайно, з пекарні. Боже! Що за чуперадло? Елегантний фрак — і старі валянки на ногах! Твердий комірць — і настовбурчена, наче кущ сухого кураю, Сидорова кучма! Але найдужче мене смішить отой “глобус”, з якого дугою спускаються донизу “хвости” елегантного фракка.

— Молодий готовий! — гукає кудись до кухонних дверей Гнат. — Дайош молоду!

За якусь хвилину до їдальні входять дівчата. Юстина несе на великій тарілі цілу гору прісних коржів (Сирід наток із пшениці борошна). Тося виступає з кошком, у якому виблискують склянки (чарок немає). Надька, притуливши до себе, мов малих двійнят, несе дві пляшки з самогоном. А слідом за цією трійцею, в парі з Зінькою, до їдальні входить молода. У квітчастому японському кімоно, з разком голубого намиста на шії, з трьома гребінчиками в білявому волоссі. Дівчата, видно, добре попрацювали над обличчям молодой: вимальовані щокви, підведені очі, начорнені, наче в сажі, брови. І все те, на

мою думку, вони даремно робили, — адже Килина й так, без їхнього малювання, гарненька з себе дівчина.

До мене приходять Микола, кличе на весілля.

— Воно годилося б, — каже, — щоб молоді просили вас на весілля. Та вони чогось соромляться.

Що ж мені робити? Не піти? Відмовитися? Алеж земляки можуть подумати, що я гребую їхнім товариством. Це — поперше. А друге — якщо я одружив Сидора з Килиною, то, логічно, повинен узяти участь і в їхньому весіллі.

Іду. Земляки просять мене, щоб я першим сідав за стіл.

— Будьте, — кажуть, — весільним батьком.

— Дуже вам дякую за честь, — відказую, — але весільним батьком мені не випадає бути: я не знаю обов'язків весільного батька. Тим то пропоную — нехай молоді першими сідають за стіл. Сидоре! Килино! — звертаюся до них, — сідайте!

Посідали молоді, а слідом за ними й ми всі розсідаємося навколо найбільшого стола. Починається весілля.

— Вип'ємо! — гукає до всіх Сидір. — Ми ж цілих три роки й не нюхали самогону!

П'ємо по чарці (склянками), закушуємо прісними коржами, згадуємо всіх тих, кому під цей час, мабуть, і не сниться, що про них тут мова. Спочатку пили за молодих, потім — за їхніх батьків-матерів, а далі вже пішло, пішло й пішло: і за Гартмана (може, його немає й живого?), і за рудого Фріца, що до Зіньки, анахтема, залицявся, і за фройлян Емму, яка скубла Сидора за чуприну... Але що то значить — випили люди по чарці де й ділася з їхніх облич дотеперішня понурість, смуток, журба. Веселі й гомінкі, мої земляки своїм гучним сміхом виповнюють усю їдальню. Килина, дарма, що соромлива на вдачу, вже тулиться плечем до Сидора. Гнат, присунувшись до Надьки, обіймає дівчину за стан. Юстина вицілює свого дядька — Миколу. А Зінька за щось завелася з Федьком і січе до нього по-німецькому: “гераус! гераус!”

Коли це Сидір як зірветься з стільця, як загукає до Федька:

— Федю! Накручай машину! Ми ж три роки не танцювали!

Почувши цей Сидорів заклик, хлопці й дівчата повставали з стільців, вигукують гуртом:

— Танцювати! Три роки не танцювали! Федю! Вальс!..

Але Федька не треба просити: він уже сидить кінець сусіднього стола і накручує, як кажуть хлопці, “машину”. Спочатку чути якісь харчання, свисти, а після в усьому приміщенні розходяться м'які звуки вальсу.

Хлопці з дівчатами виходять на середину приміщення, беруться за руки, стають до танців. А я тим часом перехожу з їдальні до пекарні, гашу свою свічку, що досі там світилася, і, лежачи на столі, стежу за танцюристами. Юстина танцює з Надькою. Гнат — із Зінькою. Микола трохи чи не на руках носить тоненьку й гинку, як лозина, Тося. Сидір крутиться з Кили-

ною. І я тільки зараз зауважую, як у молодих на руках виблискують золоті речі: в Сидора — годинник, у Килини — браслетка (звичайно, роздобуті на “охоті”). Танцюють мої земляки не можна сказати, щоб доладно: збиваються з такту, часом наступають одне одному на ногу, штовхаються. Проте, танцюють. Можна з певністю сказати, що стіни оцієї монастирської трапези, як черниці називали свою їдальню, ніколи не бачили й не чули чогось подібного до того, що зараз тут діється. Музика, танці, вигуки, сміх, реготи... Однак нехай свята ...за (чи не Тереза?) не гнівається за це на моїх земляків, — адже вони, зневолені жити на чужині, вже три роки не пили по чарці, не танцювали, не веселилися...

Аж тут, наче несподіваний постріл із-за рогу, хтось як гукне по-німецькому:

— Гальт!

І в цю ж хвилину все в приміщенні їдальні затихло. Ні тупотіння ніг, ні сміху, ні звуків музики — нічого того не чути. Що сталося? Хто гукнув “гальт”? І бачу: хлопці з дівчатами стоять наче покам'янілі, а біля них пораються (обшуковують, двоє людей у цивільному одязі; третій, так само в цивільному одязі, стоїть з наготовленим револьвером у правій руці. І не встиг я збагнути, що й до чого, як один із прийдшлих схопив Сидора за руку, другий — Килину — тягнуть їх кудись із їдальні. А третій штовхає цівкою револьвера Сидора в спину, вигукуючи: “Шнель! шнель! шнель”. І повели, навіть не причинивши за собою дверей. А хлопці з дівчатами й далі стоять непорушні, як досі стояли. Налякані, приголомшені, понімілі. І лише за хвилину, чую, котрась із дівчат запитливо шепоче:

— Куди ж це вони їх повели?

— Цить! — перепиняє її Микола. — Мовчи!

Та й далі стоять посеред їдальні мовчки, — тільки очима між собою злякано ззираються, ніби одне одного запитують: “Що ж нам тепер робити?”

І раптом — трісь! трісь! — два постріли почулися з-над землі.

— Боже мій! — скрикує не своїм голосом Юстина. — Вони їх постріляли!

Дівчата в плач. Хлопці хвилюються: не знають, що їм тепер робити — чи тікати з підземелля, чи лишатися тут.

— А чи ж я не казав Сидорові, щоб він не справляв весілля? — сумним голосом каже Микола. — Ні, не послухав. Тепер і сам загинув і Килину занаставив.

— Це нас Бог покарав, — слипує Юстина. — Весілля справляємо в монастирі...

— Хоч би ж було отого дурного самогону не пити, — кається Микола.

Проте найдужче за всіх каюсь я. Наробив, накоїв, — гарячим свердлом свердлить думка мою годову. Міг же був поговорити з Сидором, щоб він облишив справляти своє весілля. Навіть можна було б нагримати на цього кострубатого парубка, — він, напевно, послухався б мене. Але я того не зробив. Що більше — сам узяв участь у весіллі. А наслідок — страшна трагедія. Сидорові й Килинині батьки-матері чекають на своїх

дітей, а вони, обоє постріляні, трупом лежать на далекій від Батьківщини землі...

— Що ж ми маємо тепер робити? — запитує товаришів Гнат. — Чи залишатися тут, чи...

Але Гнатові не вдалося закінчити свого речення: Микола затулив йому долонею рота.

— Цитьте! — показує очима на вхідні двері. — Здається, хтось іде?

— Авжеж, іде! — міниться на обличчі Федько.

— Це вони по нас ідуть! — хапає Юстина Миколу за руку. — Що нам робити?

— Гасить свічки! — наказує Микола.

Кинулися всі до свічок. Пфу! пфу! пфу! — погасили, а самі хто куди влучить: яке до кухні, яке в куток, а Федько ускочив у пекарню і, чую, заліз під мій стіл. Та й затихло все. Ніхто ніде ані поворухнеться, ані, здається, не дихне. Правду казавши, мені й самому не дуже то дихається: серце поривається кудись догори, до горла, спирає дух. Проте я з не абиякою напругою прислухаюся до того, що діється біля вхідних дверей. Ось хтось, чути, переступив через поріг. Зупинився. Шепоче. От-от, думаю, блисне електричний ліхтар. І раптом чую голос від дверей:

— Навіщо ж ви погасили свічки?

Я наче й не лежав на столі — зірвався на ноги: це ж Сидорів голос! Невже?..

А з усіх кутків чуються запити:

— Це ти, Сидоре?!

— Та вжеж не хто, — сердитим голосом відказує Сидір. — Світить свічки!

— А де ж Килина? — гукає з кухні Зінька.

— Тут, коло мене стоїть...

Лопотять ноги, блискають сірники, засвічуються свічки. Хлопці з дівчатами підступають до вхідних дверей і, побачивши Сидора з Килиною, всі аж ахають: Сидір стоїть у нічній сорочці навипуст, а Килина — в самій спідній спідниці. Елегантного фрака, японського кімоно, золотого годинника, золотої браслетки — нічого того й сліду на них немає.

— Німці вас пороздягали? — не спускає Микола своїх очей з Сидора.

— Які там німці! — кидає сердито Сидір. — Сволота! Банда! Якоюсь — чи польською, чи чеською, чи чорт їх знає, якою мовою вони говорили...

— А на кого ж вони стріляли? — запитує Гнат.

— Ні на кого. В небо стріляли. Щоб налякати мене, бо я не давав їм піджака. — І враз: — Чорт з ними! Сідаймо, братва, за стіл та динемо по чарці.

— А може, Сидоре, годі б уже нам пити? — пробує Микола зупинити молодого.

— Чому там годі? Ми ж три роки не пили по чарці, три роки не веселилися, три роки...

І, не докінчивши, Сидір бере Килину під руку і йде з нею сідати за стіл.

Учора я водив моїх земляків на реєстраційний пункт, де вони дістали потрібні їм посвідки, а сьогодні вирушаю в дальші мандри. Хлопці з

дівчатами не одходять від мене ні на крок: гуртом умовляють мене, щоб я залишився з ними. Нам з вами, кажуть, і веселіше, і не так страшно. А як закінчиться війна, поїдемо, кажуть, з нами на Вовчу.

— Ми виберемо вас на голову колгоспу, — жартують хлопці.

— Ні, ми виберемо вас за бригадира, — кажуть дівчата.

Мені, звісна річ, шкода з ними розлучатися. Рівно тиждень тому звела мене доля з ними, і, мені здається, за цей час я побував десь в Україні — у степовому селі, подихав тамтешнім повітрям, наслухався солов'їного співу, напився з прапрадідівської криниці холодної води. Однак мушу розлучитися: така моя доля.

— Ні, — кажу я до своїх земляків, — туди, куди ви мене запрохуете, не випадає мені дорога. А вас прошу зробити так: коли вертатиметеся з Німеччини додому, поклоніться по дорозі моему Гайчурові, що, долучившись до Янчура, впадає у вашу Вовчу. Там, на березі тієї степової річечки я народився, там прожив свої дитячі роки і звідти ж таки, сімнадцятилітнім юнаком бувши, вирушив у широкий світ.

І тільки зараз назвав їм ту місцевість, звідки я походжу родом.

Найдальше мене випроваджав Микола. Ступаючи поруч мене, він зажурено казав:

— От ви кажете, що вам не випадає дорога в наші краї. Таке воно станеться й зо мною. Їм, — кивнув Микола головою кудись назад, — нічого боятися: їх німці забрали з дому вісімнадцятилітніми. А мені тоді йшов уже двадцять другий рік. Мусів би бути на фронті. Тільки за що ж мені було йти воювати, за що вмирати? За Сталіна, що звів із світу мільйони безневинних людей?.. Та дарма! Я маю двоюрідного брата в Ганновері. Як буде мир, подамся до нього. Він так само не думає вертатися додому...

Біля мосту, що через Ельбу, ми довго стискали одну одному руки.

— Може, колись іще побачимося, — каже Микола.

— Що ж, може й таке трапитися: на віку, як на довгій ниві, — підбадьорюю я Миколу.

Перейшовши мостом Ельбу, я зупинився і став дивитися на протилежний берег: Микола ще й досі не рушав з того місця, де ми з ним попрощалися, і, знявши з голови свою капловуху шапку, махав нею в повітрі. Я відповів йому тим самим. Після вирушив далі — пішов у напрямку до Нового Дрездену, звідки до моїх ушей долітали уривчасті звуки залізничного гудка, який, здавалося, гукав: "Швидше! швидше! швидше!"

І я надав ходи в ноги.

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ "НОВІ ДНІ"

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.

Ціна за річник5.00

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Дев'яте видання

Ціна: у Канаді і США --- 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Третє видання

Читанка для 3-ої класи

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для четвертої класи

Третє видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (Фонетика й морфологія).

Видання друге.

Підручник пристосований до українських еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакс)

Ціна: у Канаді і США — 1.60 дол. В Англії — 10 шілінг., в Австралії — 12 шілінг.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Підручник багато ілюстрований, фотами, картами, та схемами, стисло написаний, має багато вправ і завдань для самостійної праці учнів, гарно видрукований на доброму папері.

Ціна: у Канаді і США — 1.60 дол.,
в Англії та Астралії --- 12 шіл.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

Родинний альбом

(Продовження)

Цернуннос (*Cernunnos*) — Найбільше боже-ство галлів. Значить: Рогатий. Його вівтар знайдено під фундаментом катедралі Паризької Богоматері. Це значить, що нову церкву ставили на святому місці. Цернуннос має людське обличчя з рогами, із пернями на них.⁶

Магешасур — у Індії. Це — буйвологоловий велетень. Як і критський Мінотавр, він щороку вимагав собі людських жертв. Явно тотемне боже-ство, бо й місто так звалось. Тепер воно зветься (перекручено з Магешасур) *Майсор*.⁸

Сур'я — бог-сонце у староіндійському збірникові гімнів Ріг-Веда.⁷ У стародавніх мітологіях сонце асоціюється з биком, часто й назва збігається, як бачимо у слові *Сур'я*.

Сарасваті — бог води у Ріг-Веді.

Апсари — водяні русалки у Ріг-Веді.

Асури — боги, помічники злого бога Варуни. антагоністи добрих богів, словом — демони. (Читай: «боги ворожого народу»).

Ішвара — найвищий бог у Ріг-Веді

Агура — Мазда — головний бог зороастризму у перському збірнику релігійних гімнів Зенд-Авеста. *Агура* — це варіант слова *Асура*.

Всі ці приклади з Асирії, Персії, Хорезму, Індії мають свого родича в Єгипті, і хтозна, чи не походять усі вони з якогось одного, нам невідомого, джерела. Річ у тому, що єгипетський *Озіріс*, верховне боже-ство Горішнього й Долішнього Єгипту, із традицією, що заходить у вісім тисяч років до Христа, цей *Озіріс* має старшу назву *Озар*. Тоді він був тотемним боже-ством-биком якогось малого африканського племені, а сестра й дружина його *Ізіда*, вона ж королева, звалась подібно. Все це ще було до того часу, як висохли болота Нілу та стало можливим хліборобство. Його бичача подоба — *Апіс* чи *Гапі* — мала в Єгипті пошану, як велике боже-ство, а жрець, що обслуговував священного бика, звався *Озар-гапі* чи *Озіріс-Апіс*, пізніше перероблене на *Сепаніс*.

Бувши напочатку богом міста *Бузіріс* у Дельті, *Озіріс* згодом зробився всеєгипетським, основником цивілізації. *Озіріс* — мудрий, добрий цар, навчив людей хліборобства, дав закони й царює в Еару (раю), судить новоприбулі з «цього світу» душі за їх добрі й злі діла.⁹

До речі тут пригадати, що царська труна фараонів звалась *саркофаг*.

Назов країн та місцевостей, що носять ім'я цього поширеного тотема, можна назвати в приголосливій кількості. Обмежимося кількома:

Сирія — країна в Малій Азії.

Сур (*Sour, Zour*) — містечко в Палестині.¹⁰

Сибір — простори північної Азії.

Сур-Дар'я — велика ріка в Середній Азії.

Саварра — гірське плем'я в Індії.

Сербія — країна на Балканах. Те, що в нас

«товариш», у сербів — *сябро*. (Перекручене з «сербо»?).

З цих кількох прикладів видно, яке поширення мав колись тотем, що криється під назвою *САР* і компанія.

Чи й у нас є цей *сар, сур* тощо, крім виявленого вже слова *цар*?

Є, і то дуже багато. Тільки, як і в попередніх (Т-Р, С-Т-Р, К-Р) прикладах, в українському оформленні вони дуже різноманітні, дуже розгорнені, озвучені голосівками. З цього видно, що цей первень проживав в нас споконвіку, пустив коріння, складає частину історії українського народу, малює побут цілої епохи.

Насамперед, маємо ми якусь інтригушу *Савур*-могили, щиро й щедро оспівану в піснях та думах. Є вона в багатьох місцевостях України. У Медвині на Київщині є своя *Савур-могила*.¹⁰ Кобзар у думі каже, що є вона під Полтавою.¹¹ «Дума про трьох братів» поміщає її десь біля Азова-Дону. Крім того, записані пісні про *Савур-могили* на Харківщині, у Вороніжчині.¹¹

Чи означає це «царська могила»? Чи може це «могила, що належить народові *Савур*»? Чи це пізня назва залишків савроматів?

Крім могили, в пісні згадується про якість *Савронське поле*. («Ой, виїхав чумаченько на Савронське поле і висипав на рогожі штири мажі соли...»¹¹

Що були якісь роди-племена, які називали себе *саварами*, то видно вже хоч би з того, що є чимало таких назв місцевостей. Ось під Києвом є село *Саварка*. На Херсонщині є одна *Саврань*, а на Поділлі — друга. Безперечно, це родова назва, що закріпилася за селом. Другі варіанти такої ж племенної назви закріпилися за іменами та прізвищами. Тут пригадаймо собі імена *Саврадим*, *Северин*; прізвища: *Севера*, *Севрук*, *Саварин*.

Може все це — нащадки історичного племені *сіверян*, що увійшло до складу українського народу, розселене в основному на сучасній Чернігівщині? Другий варіант назви цього племені — *сівера*. Але виявляється, що *сіверяни* мали ще й інші варіанти цього ж імені. Ось цитата із статті П. Грицака «Кілька думок про початок Київської Руси»:... «Є згадки про *сіверян* (*савар, сур*) у так званій «Єврейсько-хозарській переписці», дослідженій Коковцевим...»¹²

Чи плем'я *Сіверяни* склалося на основі численних родових груп із спорідненими тотемними пережитками, закріпленими в їх назвах, чи, може, навпаки, всі ці численні варіанти показують на великий вклад цього племені у зформуванні українського народу, — факту не захитує: у нашій підоснові ще з давніх-давнешніх часів міцно засів цей основний звук С-Р, та компанія і всіляко маніфестується.

Навіть і віддаленіші побутові слова, що ви-

никли з цього кореня, можна простежити. Малюють вони картину скотарського життя в степах та в добре влаштованих селах, з розвиненим молочарським господарюванням, із визначним вагом на чолі. Ось, бодай, кілька таких слів:

Сир — молочний продукт у перетворі,

Черета — збірнота рогатої худоби. Не скажете «черета коней», чи там овець. Це *чер* (варіант поруч *сир, сар, цар* тощо) стосується тільки рогатої худоби. Це вона — «*чер*».

Черес — в Гуцульщині зветься так широкий шкіряний подвійний пояс.

Черевики — взуття із шкіри, очевидно з волової, з «*чер*», може зі шкіри *черева*.

Цебро — *Цебер* — шаплик для худоби, круглої форми.

Цебрини — (цямрина) — пристрій для водопою при колодязі і саме обрамування колодязя. Виступає вже добре влаштоване господарство з викопаними криницями.

Є ще й слово *царина*. Кілька різних значень цього слова впроваджують в епоху родової й племінної колотнечі, боротьби за випаси, загону чужої худоби, потреби охоронити засіви. Одне значення — «застава в селі, ворота при вході в село» — натякає, що кожне село мало свої стіни, рови та вали, та що в нього можна було дістатися тільки через ворота, які охоронялися. Отож у цій царині й тримали худобу, охороняючи від зазіхливого ока сусіда. Бо «царина» означає ще й «одгороджене». Цариною зветься й засіяне відгороджене поле (Див. словник Грінченка). Так воно й було, вже починаючи з епохи бронзи, коли не тільки села, а й засіви обгороджувалися. Археологія відкриває в Україні сотні й сотні таких охоронних валів, що зветься городищами, а тоді може й звалися царинами. Слово це ввійшло і в наш словник у розумінні: «домена». Напр., «Тут — моя царина знань, і ви сюди не лізьте!»

Цабе — звертання до волів. Жартівливе: «Гей, соб, цабе, тпру!» означає: «Вперед, праворуч, ліворуч, стій!» І якось наче не в'яжеться, що це саме слово — *Цабе* — прикладається до визначної особи. Але мова наша зберегла кілька виразів, які свідчать, що це був титул якоїсь високопоставленої в громаді особи. Вираз: «А що ж ти, таке велике цабе?» Іншими словами: «Чого ж я, мовляв, повинен тебе шанувати, коли ти не цабе?» Є й другий ходовий вираз: «О, це якесь велике цабе приїхало!» Можливо навіть, слово «цабе» — конкурент слова «цар»? Для нас цікаво тут те, що ці два однакові слова, рештки якоїсь давньої ідеології, походять із одної тотемістичної криниці.

Ще цікаво, що слово *цабе* подібне не тільки на *цебро*, а й на *сябро* (білоруське й сербське «товариш»). Значить, *цабе* — також член роду, тільки визначний.

Бачимо велике розгалуження в бік заходу, в бік сходу, цього нашого, такого звичного, «савура», що могили його розкидані по всій Україні. Кого ж із згаданих залучити до нашого родинного альбому? Озіріса, первісно бика-тотема африканських неолітичних племен? Чи зороастрій-

ського Агуру-Мазду? Чи Асура з Асирійсько-Вавилонського царства? Чи весь Сибір? Чи басейн середньоазійської ріки Сир-Дар'ї з його конфедераціями масагетських племен? Чи англійського сера?

Здається, всі ці шалені різноманітності варіантів слова «саур», всі оці назви володарів, богів, країн, народів, — мають одного спільного предка. І зветься він так само: *звір*.

8. СВАРОГ І ЙОГО БРАТТЯ

Вже давно розвалились, поросли бур'янами і вкрилися шаром масного чорнозему урочища на взгір'ях, що колись були мальовничими селищами первісних хліборобів і керамістів. Замість цих мирних і добре влаштованих селищ із розмальованими хатами, штудерним посудом, обписаним спіральним орнаментом, з материнським оком на всьому, замість них з'явилися якісь нові люди, якісь нові звичаї. Життя перенеслося в степи, луки та плавні, бо там випасалися незчисленні отари та череди. Трава там сягала вище голови, паші й степової розкоші було доволі, води й випасів — Боже, не вменшай! Череди росли й множилися, а разом із цим багатіли скотарі-пастухи. І разом із багатством біда завелася між людьми. Для оберігання свого власного, своїми руками й розумом виплеканого багатства треба було вже думати про зброю, про охорону. Склалися бойові дружини, що раз-у-раз ходили «шукати своїх корів», а це значило: битися із сусідами за череди, за випаси. Ото й тільки, що ще по хатах жінки свій лад-звичай тримали, та й то вже посуд репіжили абияк... Не малювали, а шнурочком витискали на ньому таке-сяке, абияке. І весілля без бійки не проходило, бо повівся невиданий розбій. — дівчат у чужий рід силою забирали. Яке то вже життя — покірною невісткою в чужій чужениці вік вікувати! Немає, як у своїй материні, де всьому рідна мати — голова, де ти не силувана та не неволена.

Проти цього нового, патрилокального роду, стара традиція матрилокальної родини боролась усіма силами. Та хоч прийшло це нове, жінки не забували свого рідного старого. Хоч голосили тяжко на тих весіллях, сприймаючи перехід у рід чоловіка, як неволю, а проте й далі Цариці Небесній, Богині Матері, Покрові молилися.

А тим часом у інших степах, там, де з давніх-давен процвітало мистецтво приручення рогатої худоби, ба й коней, наплодилося там сила-силенна люду й скотини. Їм треба було шукати нових випасів, вони тиснули на сусідів, займали їхні пасовиська, а ті знов на ще дальших. І так воно йшло. А ще, борони Боже, посуха стукнула, тоді усе це намножене й наплоджене так і сунуло в усі боки, куди бачило.

Отак приблизно уявляється та далека доба розселення розбуялих скотарських племен чотири тисячі років тому. Докорінно мінялося обличчя Евразії — від мисливства до скотарства. Скотарство настільки вбилося в силу, що почало домінувати над першими осередками хліборобства, хоч і започатковувалося воно в його надрах, у

оборі круглих селищ, у царинах. Це тут тримали зловлених малих звірят, плекали, годували й вирошували з них свійських тварин. Тут зблизка вивчали їх норози та навчали-приспосовували до служби людини.

Войовничі скотарі-номади не сиділи на місці віками, як ото хлібороби, вони весь час рухалися. Хоч це й ознаменувалося занепадом осілої культури, житлобудівництва й кераміки, але мало й свої добрі риси: відбувалося постійне схрещення племен, а з цим і ідей. Темп поживавішав, народи перекочувалися на великому євразійському континенті. Це був час розростання дерева індо-європейських мов.

Скотарі-пастухи Євразії мали одне спільне: патріархальний лад. Голова роду вже не мати, а батько, патріарх. Це відбулося в родинній номенклатурі. З'явилося слово на означення батька, спільне для всіх. Наше *батько* і в інших мовах звучить:

pitar (pitar) — санскрит,
pater (pater) — грецьке,
padre (padre) — італійське,
фадзер (father) — англійське,
фатер (vater) — німецьке,
пер (pere) — французьке.

Хоч яке сучасне, воно має коріння у дуже глибокій старовині. Порівняти тільки:

Пасупаті — індійське божество, прообраз Шіви. Вважається, що чотирилик чоловіче божество, оточене звірями на печаті, знайдений в Мохенджодаро (Індія, і що датується 2500-1200 рр. до Р. Х., — зображує саме оцього Пасупаті.

Праджанаті — божество із стародавнього збірника індуських гімнів, Ріг-Веда.²

Бріаснаті — божество з Ріг-Веди.²

Патесі — титул цивільних голів, що були одночасно релігійними головами громад у Сумері.²

Паті — назва родового й племінного вождя у збірнику перських гімнів, Зенд-Авеста.³

І навіть у основі нашого рідного слова *Господь*. *господар* — є це *паті*. Складене воно з двох слів: «гость» і «поті».⁴ А означає: «пан дому — батько».

Хто ж це він, цей «паті» — голова роду, громади чи божество?

А він, виявляється, і є те саме, що наше *пастух*.

Він — пастух, іншими словами, охоронець-доглядач черід-отар. У такий же мірі він — пастух свого роду-племени, його провідник і батько та одночасно й жрець-священнодій. Ці самі слова (по суті цілком у дусі тотемістичної ідеології, де «ми і наші звірі» — одна родина) не змінилися й сьогодні, бо:

пастир у нашій мові означає: «духовна особа», «священик»;

пастор у німецькій та інших мовах означає «священик».

Сталася одна лише заміна. Жінку, голову роду й священнодійницю, заступив чоловік, голова роду й жрець. Канва тотемістичного світогляду залишилася. Рід звірів і людей має одного пастуха, батька. Але ні, змінилося й ще дещо. Вже ускладнилися поняття божественности, у

цих пастухів уже з'явилося обожнення сил природи. Пастухи-скотарі залежні від погоди, і їх нові божества це боги погоди, неба, хмар, грому, блискавиці, бурі, вітру...

Уже з чистого тотемізму — взаєможертви — лишилася одна половина: принесення жертви божеству, а жертвою цю стає тварина. У головах скотарів постають уявлення про нові могутні божества, як про величезних биків, переважно; бики ж стають найчастішою й найважливішою жертвенною твариною. Культ тварин набирає вже рис пережитковості, виставної церемоніальності, дотримання правил ритуалу — але губиться тьма, чому й для чого такий ритуал виконується. Слово «паті» вже давно загубило свій первісний зміст («пастух»), а стало означати «патріарх», «голова роду». Сталося, власне, те, що й із словом «цар». Із тотемної жертви (*сар, цар*) виробилось *цар* у значенні «монарх».

Людина вже далеко посунулася вперед у процесі усвідомлення себе людиною та відриву в своїй свідомості від свого колишнього родича. А одночасно й божество своє вона уявляє вже, як людину, і то саме, як чоловіка-патріарха. Зразком такого бога-патріарха може служити Зевс-Олімпієць.

Це — могутній дід із розкішною бородою. Він — голова великої родини богів із множеством дружин, синів, дочок та внуків. Він щоразу, коли тільки захоче, може перетворюватися на бика, це його найулюбленіша і найзвичайніша друга подоба. Отже, тотемне походження Зевса ясне. І ще одна дуже цікава риса. Скотарі-пастухи, що витворили Зевса, уявляють його, як фаллічне божество. Зевс і є бог запліднення всього живого на землі. Ось яка характеристика цього зароджувача й породителя всього, що існує:

«Зевс — перший, Зевс — останній, бог із сліпучим сьйвом. Зевс — голова, Зевс — середина, із Зевса всі речі мають свій початок. Зевс — заснування землі й зоряного неба. Зевс — чоловік, Зевс — безсмертна жінка. Зевс — дихання всіх істот. Зевс — знищує невтомним полум'ям. Зевс — коріння моря, Зевс — сонце й місяць, Зевс — цар. Зевс — започатковувач усіх речей, бог із сліпучим сьйвом. Він має сховані в собі всі речі і приносить їх знову в радісне світло із свого священного серця, що діє чудеса». (З «Орфейської пісні»)⁵

З цієї пісні видно, що вже не Великий Матері, а Зевсові, представникові чоловічого принципу, приписується все чудо світотворення.

Часто звали Зевса ще й *Патер* (Pater), *Патроос* (Patroos), *Фратрос* (Thratros), себто по нашому *Батько*. На Криті Зевс звався *Зевс Таллайос* (Tallaios)⁶, що означало «бог-сонце», а також і «бог-теля». Там же на Криті пройшло й Зевсове дитинство, очевидно, мав він тоді вигляд теляти. (Таллайос — теля... Зовсім по-українському!).

Зевс таки, перетворившись на білого бика, викрав Європу та запліднив її майбутніми поколіннями. Міг, витворений у млі тисячоліть, став пророчим символом.

У Зевса є брат, що й зветься так само, коли

відчистити першослово від локальних озвучень. Це — велике індуське божество *Шіва*, чи *Сіва* — Пан Биків. Його характеристика різучо подібна до Зевсової. Обидва вони — творці й деміурги, а також і знищувачі. Обидва — втілення фаллічного принципу, обидва мають своїм звіриним двійником бика. Ось коротка характеристика Шіви, взята з книжки сучасного європейського автора про сучасну Індію:

«Шіва — відтворча сила природи, давач благословення й знищувач. Він — вчений мудрець і аскет. Йому поклоняються, як лінгамові (фаллосові), бо це — відтворча сила. Він репрезентує божественну енергію. Він знає все, він початок і кінець. Він сила, що знищує й відтворює. Він — перший танцюрист. Його танок — творіння, екстаза руху, це — збереження й деструкція космічної енергії. Шіва приймає 84 рази по сто поз у своєму танкові (вібрації космічної енергії) і кожна поза це окремий вид життя на землі».⁶

Знак Шіви — тризуб. Символ його — лінгам. Скрізь у Індії стоять храми Шіви, збудовані у формі лінгаму. Присвячений йому бик Нанді завжди зображений поруч усіх зображень Шіви. Сам Шіва часто зображується, як господар биків із величезним луком.

Грецький Зевес і індуський Шіва мають ще й третього брата, слов'янського *Сварога*. Що стародавній бог Сварог походить із тваринного тотемного божества, не важко переконатися, змінивши першу літеру С на Д. Виходить *Дварог*, себто сучасне *дворіг*, синонім слова «товар» (рогата худоба). Ця змінність С-В, Т-В дуже звична в українській мові, — пригадаймо собі: *савур, товар, тур, тавро, двір* тощо. Але вже трудніше зрозуміти, чому це Сварог має щось спільне із Зевесом та Шівою.

Однак, це незаперечно так. У санскриті є слово *сварга*,⁷ що означає: «небо-рай», блискуче світло, блаженна «тогосвітня» країна. Іншими словами, *Сварга* — невидна частина всесвіту-жінки, куди повернеться кожне. *Сварог* — та ж Сварга, тільки вже чоловічого роду. Цікаве для нас ім'я — *Сваруна* — ім'я слов'янина, знаходимо у античного письменника Прокопія Кесарійського.⁸ А чи ж у нашій мові не знайдеться подостатком цієї «сварги» у найрізноманітніших варіаціях? І всі ці слова із коренем С-В належать до комплексу «небо», «рай». Це — *світло, сяйво, світило, світ, свято, святий, свастика* (як прилад добування вогню і знак сонця), *совість, свідомість*.

Всі ці слова малюють ту ж ідею, що характеризує Зевса та Шіву: це світлодайність, вища свята сила, всесвіт... Всі ці слова — діти якогось

першозначення, що вже забулося й так увійшло в підґрунтя, аж важко його й дослідити.

І дійсно, Сварог таке давнє праслов'янське божество, що з куцких уривків-відомостей про нього важко скласти його образ. Що, справді, знаємо про Сварога?

За словами візантійського історика Прокопія (IV-те століття н. е.) Сварог був у слов'ян-антів єдиним богом. Він — бог блискавки.⁹ У переліку стародавніх слов'янських богів він подається першим, отже, вважається найбільшим божеством доісторичних слов'ян.

Сварогові приписують чи то компетенцію підземного вогню, чи то ковальства, чи то блискавки, себто вже небесного вогню. «Огневі моляться, зовуце його Сварожічем», — дорікає поганам християнський проповідник XI-го століття.¹⁰ Літописець Дітмар (1018) р.) каже, що у балтійських слов'ян першим богом був *Zuarazici* (Сварожич?).

Недалеко від села Городниці над Дністром біля гирла Збруча витягнуто із Збруча статую чотириликого божества,¹¹ що дуже цією чотириликістю подібне до індуського чотириликого Пасупаті, предтечі Шіви. Ім'я його — *Світовит*. Це — переінакшена назва *Сварога*. Ось і автор німецької хроніки про слов'ян XII-го століття Гелмолд оповідає, що «слави вирізують своїх богів із двома, трьома й більше головами, а головний у них був Святovit».¹²

Із повного імені зосталось тільки С-В, та от ще затрималась до 12-го століття богиня у полабських слов'ян — з таким самим іменем, що й індуське божество — *Сіва*, богиня життя, або *Жіва*.

Оце те скупе й уривчасте, що знаємо про Сварога, велике всеслов'янське божество. У цьому всьому — глухий відгомін існування якогось могутнього племені Сварожичів, що мали своїм предком тотемне божество Сварога, який став пізніше «батьком-пастухом», а ще пізніше — універсальним божеством неба, блискавки, грому, світла... Словом, висловлюючись мовою Ріг-Веди, *Ішварою*, найвищим божеством пантеону Ріг-Веди. Отож звідси й беруть своє ім'я боги багатьох країв, — спробуймо їх перерахувати.

Савітар — божество з Ріг-Веди з багатьма функціями, епітет сонця.¹³

Шіва (Сіва) — сучасне найпопулярніше індуське божество.

Тешуб — титський бог бурі-погоди і *Тейшеба* — бог бурі та війни в урартів. В цих іменах можна легко впізнати «бога СВ». ТЕ — лише звукова відміна ДЕ (Деус), Ш-Б, це ж той самий Ш-В, С-В.

Сіявуш — мітичний герой-божество Хорезму, що започаткував першу династію цієї держави (2 тисячі років до Р. Х. Засновники Хорезму масагети й саки, східня гілка великого євразійського скитського народу).

Сіявахш, Сіяваршан — постаті іранської мітології, що пов'язані з культом бика (Зенд-Авеста).¹³

Дзевес, чи Зевес, чи Зевс, Діос — грецький

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та наприви.

J. KIRICHENKO

945 DUNDAS ST. W. — TORONTO, ONT.

PHONE: EM 8-6602

бог неба, грому й блискавиці, голова і патріарх олімпійських богів.

Зеус — весь круг небес у релігії зороастризму.

Діюс — бог неба в багатьох європейських стародавніх народів, а також і в санскриті, де це слово означає: «блискуче світло», «небо».

Все це — рідні брати, тільки з трохи зміненими вимовами-назвами, що в них можна завжди простежити однакову основу (С-В, Д-В, З-В), а під нею — тотемне божество, бика.

У причорноморських скитів був цар на ім'я *Спарганітес*, один з найраніших.¹⁴ Не важко в цьому імені впізнати змінене *Сварганаті*, що й значить «Батько неба» чи «Господар вирію» (раю). Та виявляється, що це ім'я — *Спарганіс* було поширене і в масагетів (Середня Азія), і в тракійців (захід від Чорного моря).¹⁵ От яким широким віялом розкинулася на мапі Евразії «сварга».

Слов'янський *Сварог* не імпортований, не запозичений, а є прямим розвитком нашої мови з найглибших глибин прамови й до наших днів. Про це говорить розкорінення цього поняття в бік значення «світло-святість», «добро», як це видно хоч би з кількох вище наведених слів. Інакшими словами — тотем-опікун. Слово «тотем» ми вживаємо тут умовно, а його з повним успіхом можна було б замінити словом «святість».

Сварог це, власне, розвиток із слова *звір*. Чи може правильніше було б сказати, що ці два слова — розвиток одного якогось неправного звуку першого вимовлювача цього слова. Одне було закріплене за тотемним божеством, що пустилося здійснювати свою еволюцію аж до «свйва», «святости» та «вирію», а друге залишилося для загальної назви представників тваринного царства. Там найдемо й назви для перших гігантів-ящурів — динозавр, бронтозавр, іхтіозавр — і для вимирущої породи биків, що живуть тепер лише в заповідниках — *зубр*.

На закінчення — ще кілька питомених українських слів:

От слово *свій*. Це ж «приналежний до нашого роду», до С-В. І воно вже так оберлося, що в наслідок довгого вживання перетворилося просто на займенник. Кажучи це слово, не думаємо, що залічуємо себе до «тотему Сварога».

Або *сват*. Сватами між собою зуться два роди, що мають шлюбний зв'язок своїх членів, закріплений певними релігійно-святими (тотемними) церемоніями.

Сватання — церемонія оформлення такого шлюбного зв'язку, з участю святого опікуна (тотема).

Святити — прислужувати до святости, очищувати від впливів темних, злих і ворожих сил, віддати під опіку святости (тотема).

Сваритися, сварити. Іншими словами — «лятися», «научати», «говорити до когось із гнівом». Це — право й функція голови роду. В англійській мові також є слово «сварити» — «*to swear*». Має воно таке саме значення, як і в нас — «ляяти». Але має ще й друге: «божитися».

«*I swear!*», властиво, означає: «Присягаю Сварогом!» чи пак: «Ййбогу!» «Божуся!».

Уже не раз наводимо ми паралелі з англійської мови. Як пояснити таку подібність деяких слів? Хто в кого запозичив?

Немало подібних, майже однакових, слів знайшли ми і в мові такої далекої країни, як Індія, от, наприклад, — наше *святий*, а в Індії *свами*. Чим це пояснити?

Загальну відповідь дає на це сучасна лінгвістика. Ця наука сьогодні дотримується погляду, що всі індоєвропейські мови (санскрит, zend, грецька, латинська, литовська, німецька, французька, англійська, еспанська, старо-ірландська, тохарська, усі слов'янські, індуська, перська) вийшли з одного пункту походження в певний історичний час. «Предком їх була мова номадів-скотарів, що посунулися в центральну й північну Європу та на схід із понтійських степів України, якихось чотири тисячі років тому», — каже один дослідник.¹⁶

«...Іх мандрівка почалась, очевидно, десь у Південній Росії (читай: Україні), бо вони досягли Персії, пройшовши поміж горами між Чорним та Каспійським морями. Багато з них подалися далі до Індії, інші ж осіли там, де тепер Іран. Це була висока білошкіра раса номадів і пастухів, а найважливіше культурне нововведення, що вони привели з собою, були коні», — каже другий дослідник.¹⁷

»Найімовірнішою коліскою арійців, це є простір українських степів (написано: Південної Росії) і схід Каспійського моря, де в другому тисячолітті до н. е. напівномади-напівхлібороби приручували коней... Вони говорили такою мовою, як і їх відповідники на заході (греки, тевтони, германці, слов'яни). Вони видали одну групу, що вийшла на схід і дійшла до Індії, а друга пішла в західню Європу. У двох напрямках — із спільного дому, який, мабуть, був у районі між Південною Росією і Туркестаном» — пише третій дослідник.¹⁸

Цитат можна навести й більше, але хіба ж і так не видно?

Виглядає так, що наш Сварог чотири тисячі років тому був у повній славі патріарха-жерця і володаря степів над Чорним морем аж до Каспія.

9. ДЕВИ

Так порозсилав Сварог свої браття на три шляхи. Одні аж у Індії опинилися після тисячоліть мандрівки, із своїми девами. Другі так само із своїми гарбами-волами, табунами-чередами, всіма родинами та пожитками сунули на захід-південь. Їх дева, *Дзевес*, могутній патріарх, зчинив битву із старими богами, переміг їх та засів на Олімпі добрих пару тисяч років патріархувати. Одначе, і на далекому азійському континенті (в Середній Азії, на Іранській високорівні та в північній Індії), і на європейському Олімпі за цей час деви набрали вже нового вигляду, згідно з духом часу.

Щоб довго не гаятися, відразу ж перегорні-

мо образки, погляньмо на тих *дев*, що їх уже вда-лося нам залучити до нашого родинного альбому.

Діаус, як уже знаємо, означає «ясне блиску-че небо» (Rig-Веда).

Деві — у племені тоддувар (Індія) це буй-воли, що їм вони поклоняються.

Але є ще й інші *деви* в Індії, не буйволи. «Блискуче світло» — також *дева*. У пізнішій до-бі стало означати — «менший бог».¹

В індуських пам'ятниках літератури *деви* це популярні боги, лише душі. Коли душа не втілена, то вона перебуває у *дева*-стані.²

Тут крізь млу віків пробивається тотемістич-на ідея про великий рід живих і тих, що відійшли тимчасово до невидимого джерела. Там перебу-вають вони у *дева*-стані та й знову прийдуть у новому втіленні. Вони можуть з'явитися не тіль-ки у людському вигляді, як думають, наприклад, *тоди*, таємниче індуське плем'я у Нільгійських горах. Але про це плем'я треба тут розповісти більше.

«Тодів (а повніше тодуварів) відкрито в кін-ці минулого століття у недоступних горах Ніль-гії. Їх походження загадкове. Вони не подібні на інші касті й племена Індії. Їх описують, як чу-дово складених велетнів. Манери їх повні грації, краса їх зовсім не індуська, вони подібні на богів, як їх представляють греки. Високі, складені чу-дово, риси лиця чисто клясичні. Чорне густе бли-скуче волосся обрізане над чолом низько, а зза-ду спадає масою кучерів. Вуса й борода такого ж кольору. Великі карі, інколи темносині, а на-віть блакитні очі дивляться на вас глибоким, ніж-ним, майже жіночим поглядом. Усмішка сумир-на, весела, майже дитяча. Рот повен білих чудо-вих зубів навіть у старих. Колір лиця ясніший за північних канарійців. Одягаються у рід римської тоги з полотна, з одним кінцем, закинутим спочатку під праву руку, а потім на ліве плече. У руках паличка з фантастичними нарізками, з нею тоді не розлучається. Тоді брехні не знають, а дотримуються «заховання істини». Не крадуть. Живуть вони в Нільгійських горах вже 197-е покоління, це значить — сім тисяч років. Вони родяться й умирають для *вигляду*.

Так от у цих тодуварів є *деви*, що їх вони божествлять і разом із ними живуть. *Деві* ці — їх буйволи. Буйволятник — це храм, *тірірі* («свя-щенний буйволятник»), і туди мають право вхо-дити тільки посвячені священнодії при буйволах — *тераллі*. Коли священних *дев* заводять у буй-волятник наніч, то весь рід стоїть у два ряди, й люди низько кланяються кожному буйволіві. Пе-ред кожною буйволицею жінки кладуть земні поклони й протягують жменю трави. Щаслива та, що від неї буйволиця зволить прийняти. До-яць лише посвячені чоловіки під наглядом голо-вного тіраллі. Посуд із надоеним молоком обно-сять сім разів навколо буйволиці, а тоді відносять у молочарню. Від чужих буйволиць тоді молока не їдять, а тільки від своїх.

Буйволи мають із тодами якийсь таємний зв'язок. Тіраллі від буйволів довідуються про всі важливі події, з ними радяться. Тоді вірять, що коли вони помирають, то після смерті їх ви-

ростає трава, яка годує буйволів. Каються вони раз на рік у Храмі Істини. Там приносять жер-тву — буйвола, — а перед тим кроплять його кров'ю з руки того, хто кається.

З яких висохлих, давно вимерлих і спопелі-лих гілок людства зірвався й упав у цих горах цей незнаний плід?» — питає автор.³

З цієї виписки вимальовується, як виглядало божество-дева перед тим, ніж воно стало «небом». «блискучим сяйвом». У тоді, що 197 поколінь тримаються своєї релігії, воно — буйвол.

Уже в Ірані, у зороастрійській *Авесті*, *дів* означає злу силу. Предки індусів та іранців, один нарід, що мав спільних богів, розділилися, видно, немирно: добре для одних стало злом для других.⁴ Боротьба й ворожись між двома гілками одного народу відгомонює у зороастрійській на-зві одног *дева* — *Aeschma-Daeva*, що ним зветь-ся дів похитливості. Цю назву адоптували геб-реї і під виглядом *Асмодеуса* вважали його при-чиною всіх гістеричних виявів у жінок.⁵

У Середній Азії *дев* означає «демон». Одна із сотень фортець-міст, тепер засипаних пісками в пустелях Кара-Кум і Кизил-Кум, зветься *Дев*-кала. Зветься вона так тому, що існує легенда, ніби її збудував *дев*.⁶

Зовсім інше розвивалися *деви* у праджерелі європейської цивілізації. У Греції знаходимо цілу серію богинь із цим іменем. Вже не казати про патріарха *Дзеуса*, що потім називали різно: *Зеус*, *Зевес*, *Зевс*. Крім нього, є ще й інші.

Діоне — жіноча форма *Зевса*, чи одна з йо-го дружин у Додоні. Можливо, що *Зевс* і *Діоне* заступили старіших богів у цій місцевості. *Діоне* означає: «богиня сяючого неба».⁷

Діа — богиня, ще одне ім'я *Гері*. Значить: «Та, що належить *Зевсові*, небесна».⁸

Іо — богиня, дочка *Зевса*. Зображувалась, як телиця, або як жінка з вухами й рогами те-лиці. *Іо* утотожнювали з єгипетською *Ізідіою*, що також мала подобу корови.⁹

Деметра — буквально: «Богиня Мати Земля».

Діана — латинська назва грецької *Артеміді*, *діві*.

Дейонеус — бог-знищувач.⁸

Діоніс — син *Зевса* й спадкоємець його вер-ховної влади. Образ *Діоніса* — бик. Серед бага-тьох епітетів були такі: *Рогате дитя*, *Рогате боже-ство*, *Рогатий бик*, *Син корови*, *Биконароджен-ний*.¹⁰

Із занепадом *Олімпу* та розвитком нових ре-лігійних ідей це слово не зникло й не вмерло. Воно лише убрало в себе нові поняття, зазнавши при тому незначної зміни. Стало воно на-звою божественності взагалі. Воно стало назвою Бога. Конкретно:

Зеус (*Zeus*) старий індоевропейський бог неба, ім'я його відповідає ведичному *Діаус*, ін-ші імена — *Юпітер*, *Ціу*¹¹, *Дий*¹².

Діос (*Dios*) есп. — Бог.

Дейс (*Deus*) лат. — Бог.

Дьє (*Dieux*) фран. — Бог.

А похідні від цього — *деїти* (*deity*, англ.) — божество; *дівін* (*divine*) — божественний.

Витворилися й інші похідні слова, на вигляд протилежного значення, але зв'язані між собою єдиним актом взаєможертви (тотемна ідея).

Devote (to devote, англ.) — присвячувати себе (когось) комусь (чомусь).

Devoeur (to devoure, англ.) — жадібно пожирати. Подібне на наше «жертви» в сучасному й стародавньому розумінні, бо перше значення цього слова було: «побожно їсти своє божество й цим з'єднуватися з ним».

Це тільки в нашому часі божество — синонім добра. У старовинній ідеології все, що було понад людську силу й спроможність — і добре людям, і зле — було дивне, дева. Тимто маємо таке саме означення й на представників злої сили, чи як у нас кажуть «нечистої сили». Слова ці теж походять із «дева»: хто не знає, що таке *диявол* (укр.), *дьябль* (фран.), *девіль* (devil, англійське).

А таке слово англійське, як *деус* (deuce), то просто пальцем показує на цю двоїстість. «Дьюс» — це і «двійка, і «чорт».

Дуалізм божественності, як він уявлявся нашим предкам відклався й у абстрактніших поняттях. Першим таким прикладом може служити числівник *два*, начебто побудований на протиставленні. На думку приходить відразу *дев*, в образі дворога, і його двоє рогів. То й не дивно, що цей числівник такий подібний у всіх індоєвропейських мовах. Він витворився ще «за дева».

З цієї ж двоїстої основи витворилися і увійшли до загального вжитку такі слова, як *дуалізм* — двоїстість, *діалог* — розмова двох. А ще краще свідчать про походження від «діва» такі англійські слова, як

дівайд (to divide) — розділяти,

діворсе (the divorce) — розвід.

Такими то шляхами людської думки помандрували на схід і захід *деви*. А як у нас?

Наше *дева* стоїть найближче до праджерела, до передпатріархальної епохи, і недвозначно малює картину матріархального мислення, у центрі якого променіє жіноче божество, повне надприродних сил, — *діва* (старослов'янське *дѣва*). Так і на сьогодні залишилося це слово у його прямому звучанні та значенні. Одне значення це *діва* (*діва*, *дівчина*, *дівка* тощо), а друге — *диво*, надприродне, чудесне явище, доконане силами надлюдськими.

Як уже не раз зауважено, первісна людина приписувала цю надлюдську силу жінці, навіть боялася її. Жіноча істота настільки заряджена цими дивними чудесними силами, що навіть близька її присутність, навіть доторк можуть «заразити», а особливо в час розбурхання й розквіту. Тому виникли різні звичаї ізоляції жінки під час підсилення її біологічних функцій. І тому первісна пранаука (прамедицина-знахарство тощо) лежить у руках жінки.

Діва у розумінні «божество» була ще у таких уже патріархальних скотарів, як причорноморські таври. Найважливішою їхньою богинею була *Діва Тавропола*, що греки називали її *Артемідіою*, латиняни *Діяною*, — володарка дикого

звіра. Це була місцева споконвіку богиня і такою входить вона в античну історію. У Херсонесі для неї був збудований величний храм, бо вона була головною богинею цього міста. Їй ставили там статуї, улаштовували урочисті церемонії. Вона вважалася Покровою цього міста й, за переказами, не раз його рятувала. Херсонські монети мали переважно на одному боці образ *Діви*, а на другому — зображення дворога. Кримські таври приносили їй у жертву бранців, яких вилловлювали в час бурі з потоплених кораблів.¹³ На тему людських жертвоприношень кримській *Артеміді-Діві* існує багато переказів, а найголовніший з них про дочку Агамемнона *Іфігенію*, що стала жрицею в храмі *Діви* в Тавриді та ритуально вбивала чужинців.

Тут же не треба забувати, що самі таври вели своє походження від товару, рогатого предка. Отже, не дуже трудно здогадатися, хто вона, власне, була, ця *Діва*.

Але культ *Діви* має значно ширший ареал, ніж Таврика. Ним охоплений весь той світ, що в історичні часи відомий, як слов'янський. «Встала *Обида* в силах *Даждьбожого* внука, вступила *Дівою* на землю *Трояну*» — оповідає *Боян* у «Слові о полку *Ігоревім*». І ця *Діва* може вмиг змінити свою подобу, «восплескати лебединими крилами».

Чи це не та сама *Дівія*, що про неї поучає «*Бесіда Григорія Богослова*» з XI-го століття? «*Ов Дію жреть, а другії Дівії*»,¹⁴ — нарікає на поганські звичаї своїх парафіян проповідник.

І ще глибше можна копати. Знаходяться в тій старовині імена богинь *Деванна*, *Дзевонна*. У Лужицях збереглося повір'я, що місячними ночами бігає *Дівонна* із собаками по лісі та лякає звірів.¹⁵ Вона ж має своє втілення й у рослинному світі. *Дівина*, *дивина* (*Dzievanna*, польське) — рослина з родини мальв.

У Богемії й Польщі довго шанували воду під іменем *Девонни* і *Дзевонни*. У прибалтійських слов'ян було місто *Девінград* із храмом *Діви*, що потім було перейменоване на *Магдебург*. *Дана*, *Двіна*, *Давке*, *Давціна*, — все це імена водяних істот — богинь води у слов'ян. Треба думати, що вони є і в іменах рік: *Дунаю*, *Дону*, *Двини*, — каже дослідник.¹⁵

Словом, повіяло глибоким матріархатом, коли жінка мала силу викликати дощ та орудувати водяними силами: рососою, дощем, ріками, хмарами.

(Продовження в черговому числі).

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

НА ВСЕКАНАДСЬКОМУ БОЄВИЩІ...

Королівська Комісія, яку створив уряд Канади головним чином для врегулювання конфлікту між англосакською та французькою етнічними групами в Канаді, розпочала свою працю. 7 й 8 листопада Комісія вислухала коло 80 свідчень представників різних організацій та установ і окремих осіб, щоб виявити, що думає населення Канади про так звану двомовність і двокультуризм. Під цими термінами треба розуміти: як залягодити гострі домагання французької меншини в Канаді мати фактичну рівність з англосакською меншиною.

Як відомо, французи, які вважають себе покривдженими й обдуреними, пішли у своїх домаганнях аж так далеко, що вчинили в провінції Квебек цілий ряд саботажно-терористичних актів. Англосакси, налякані гостротою французьких домагань, тепер, як виявилось, схильні піти на поступки коштом інших етнічних груп, щоб якось таки полагодити суперечку і зберегти канадську федерацію, яка створена в 1867 році.

Французи, — як французи: вони, на жаль, сьогодні є чи не найреакційнішою нацією світу після росіян. Вони вважають, що живуть ще десь у 17-му чи в кращому випадкові у 18-му столітті і ніяк не можуть зрозуміти, що тепер настала доба ліквідації колоній і повної рівності та свободи народів. Французька етнічна група в Канаді і слухати не хоче про рівність усіх національних груп, які населяють Канаду, і вважає, що всі вони мусять асимілюватися з французькою чи англосакською групами: вибирайте, мовляв, що вам більше подобається — перетоплення у французькому чи англійському “мелтінг паті” (котел для перетоплювання).

“Мелтінг пат” — погибель для нації. Досі вважалося, що в Канаді існує “національна мозаїка”, тепер же Канада може піти за американським прикладом і стати на засаду “мелтінг пату”. На жаль, ніхто не бере до уваги факту, що у США аморальність, брак патріотизму і навіть фізична дегенерація стоять дуже високо (відсотково вище, ніж у будь-якій іншій цивілізованій країні) і що це є наслідок не лише великого матеріального добробуту, а ще в більшій мірі наслідком оцього “стоплювання” різних національних груп в англосакському котлі. До речі, уважний спостерігач легко побачить спільність між СРСР і США і в цьому питанні: молодь СРСР, особливо в тих районах, у яких російський “мелтінг пат” перетопив різні нації в “радянський народ”, себто позбавив людину її національного ґрунту й питоменности, дуже нагадує молодь США. Російські імперіялісти тішаться, що цим вони здобули для своєї нації кілька мільйонів населення. Та ніхто стільки не втратить від цього, як самі росіяни: це тепер чи не найбільша загроза для них. Дайте сьогодні в СРСР таку волю й добробут, які є в Америці, і за кілька років влада буде цілком безсила справитись зі своєю

молоддю. Уже й тепер партія мусить присвячувати максимум уваги молоді, щоб хоч так-сяк утримати над нею свою контролю. Особливо це дасться взнаки в тих районах і містах, у яких російський “мелтінг пат” має успіхи. До цих районів належить Дінбас та інші промислові райони, такі великі міста, як Москва, Ленінград та інші.

Наші еміграційні соціологи та публіцисти навіть і не цікавляться нією темою. А шкода, бо опрацювати її маємо саме ми. Відомо, наприклад, що так званий “СОЕ” (“Социально опасный элемент”) в СРСР складається виключно із декласованих і винародовлених одиниць, які хоч і розмовляють потворною російською мовою, але російськими вже не є — це найчистіший продукт російського “мелтінг пату”. І спільність між США і СРСР тут просто разюча.

Сьогодні виникає питання чи Канада теж піде цим шляхом і її населення за одне-два покоління цілком здегенерується, чи вона й далі лишиться одною з найкультурніших і найтолерантніших країн світу, у якій усі національні групи співдіятимуть для загального добра нації й держави?

Це питання дуже турбує багатьох чесних канадців, а зокрема так званих новоканадців, які сьогодні є чи найбільшими і найщирішими канадськими патріотами. Дехто подумає, що це тільки порожня фраза, сказана лише для того, щоб піднести значення й вагу новоканадців, зокрема українців. Ні, це не фраза. Кращі й допитливіші та спостережливіші канадці, які вміють бачити, мислити й аналізувати, це бачать і про це говорять, хоч вони себе новоканадцами не вважають, бо належать до англосаксонської етнічної групи в Канаді. Наведемо тут слова професора філософії Торонтського університету Маркуса Лонга, який, промовляючи в Гамільтоні (в середині листопада ц. р.) на зборах Ради для освіти дітей, закликав учителів прищеплювати дітям канадський патріотизм, бо “ми, як нація, розпадаємось”. Проф. Маркус Лонг підкреслив, що більшість канадців не любить Канади:

“Французи люблять Францію; британці люблять Англію, але ніхто, крім нових канадців, не любить Канаду.

У 1925 році було модним бути антибританцем. Після того ми стали антиамериканцями. Не можна ж будувати націю тільки на негації”.

Свідчення професора Лонга, як бачимо, є дуже вимовним.

Французькі свідчення на засіданні Комісії. На Комісії свідчили: голова т-ва Сан Жан Баптіст (Монтреаль), Поль Еміль Робер та Серафін Маріон (Отава) — представник франкомовної Освітньої Асоціації Онтаріо. Вони запевняють, що прихильники багатомовности та багатокультуризму підривають національну єдність держави і можуть штовхнути Канаду у “безвихідну кризу”. Вони вважають, що пізніші імігранти, що

поселялись не групами, а розкидано, уже давно прилучились до якоїсь групи — до французів чи англосаксів, а тому вони навіть не можуть претендувати на якісь культурні чи мовні привілеї; єдине, мовляв, на що ми їм ласкаво дозволимо, то це на вибір “мелтінг пату” — французького або англійського...

Як бачимо, трагічні поразки французьких шовіністів та імперіялістів в Азії і в північній Африці (Туніс, Мароко, Альжир) нашим співгромадянам французького походження нічого не говорять: французи й далі не розуміють, що живемо в другій половині 20 століття. Здавалося б, що така висококультурна й освічена нація мусіла б це зрозуміти. Якщо частина французів на чолі з Де Голем це зрозуміла і пішла на найрішучіші заходи, щоб урятувати честь і безпеку Франції, і звільнила від своєї окупації північну Африку, зокрема Альжир, то чимала частина французів замість подяки своєму президентові спромоглася лише на кілька замахів на його життя.

Французькі домагання в Канаді покищо нічого, крім шкоди самим французам не принесли. Коли ще кілька років тому між новоприбулими, зокрема українцями, були помітні деякі симпатії до французів, то сьогодні вони зникли цілком. Це саме можна сказати й про канадських поляків і навіть про споріднених мовно з французами італійців. Французам довелося б витратити багато часу й енергії, щоб хоч частково здобути ці симпатії знову.

Свідчення українців. З українців на Комісії свідчили: д-р Сидір Глинка, що заступав Комітет Українців Канади, і учитель Б. Білаш, що свідчив від Клубу українських професіоналістів та бізнесменів. Вони рішуче обстоювали багатокультуризм і мовну мозаїку в Канаді. Крім них, з українців ще свідчили: д-р В. Босий з Монтреалю, пані Кравс з Оттави і д-р Климашко з Гамільтону.

Фактично на засіданні Комісії відбувся запеклий двобій між канадцами французького та українського походження.

Д-р С. Глинка від імені КУКу склав Комісії таку заяву:

“Рамки мандату Комісії треба інтерпретувати на базі такої Канади, якою вона є сьогодні. Фактично рамки мандату відзначають, що це розслідування має стосуватись до “існуючого стану двомовності і двокультуризму”.

Отже, це значить, що мусимо визнати, що конституційно Канада розвинулась із стану підкореної британської колоніальної залежності до незалежної і самоправної демократичної нації.

Крім цього, це означає, що, відповідно до нашого теперішнього стану, не маємо альтернативи, тільки мусимо визнати, що всі канадці, — без уваги на їх расове або національне походження, матірню мову, релігію, час прибуття їх предків вперше в Канаду, чи в якій частині Канади вони зробили свої вклади, — усі ці канадці мають не лише рівні відповідальності й обов'язки, але також мусять мати рівні права й привілеї. Іншими словами, ми рішуче відкидаємо всякий

принцип, що хотів би визнати або мав би надумці вищість одної групи канадців над іншою, чи то на базі їхнього етнічного походження, їхньої культури або так званого попереднього історичного права, тому що це означало б поворот до колоніального стану, з якого вони вже так давно вийшли.

Також ми мусимо навчитись визнавати і приймати канадський факт таким, яким він є сьогодні. Це включає 8 мільйонів канадців британського походження, 6 мільйонів французького походження і також не сміємо забути, що маємо 5 мільйонів канадських громадян, що не є ні британського ані французького походження, які мають окремі мози й культурні підложжя та які, як канадські громадяни, є демократично управлені до рівних прав і привілеїв, може не згідно з колоніальною конституцією з 1867 року, але безсумнівно згідно з писаною або неписаною конституційною базою з 1963 року, до якої ми розвинулися.

Нарешті, мусимо визнати, що будуюмо базу для майбутньої, а не вчорашньої Канади. Мусимо брати до повного партнерства всіх канадців. Можемо вимагати для себе лише тих привілеїв, які хотіли б дати нашим іншим співгромадянам-канадцам. Мусимо будувати таку базу для нашого громадянства, на яку заздрили б усі багатонаціональні країни світу.

Лише на підложжі таких засадничих і моральних принципів національності можемо розумно й справедливо інтерпретувати терміни довідки цієї комісії.

Загальне розуміння мови й вибір слів у термінах довідки дещо занепокоючі. Є в них немов би натяк на поділ канадців на дві категорії, чи як звичайно кажеться, на першорядних і другорядних канадців.

**СПОЖИВАЙТЕ
ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВІШИЙ ХАРЧ,**

НАЙ

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ
МОЛОКО

І **МОЛОЧНІ**

ПЕРЕТВОРИ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193

Звичайно, що поділ канадських громадян на категорії розходиться з сучасним поняттям канадського громадянства. Всяка інтерпретація рамок мандату по цій лінії була б ретроградною і дискримінаційною”.

Чи можна сподіватися, що французька етнічна група в Канаді опам'ятається? Ні, сьогодні нема для цього найменших даних. Звичайно, не всі французи однакові — є між ними дуже багато людей тверезих, розсудливих, толерантних. Та вони сьогодні не можуть прийти до слова — це станеться, очевидно, значно пізніше.

Чи можна виправдати паніку деяких наших англосакських співгромадян та їх намагання якнайшвидше догодити французам, звичайно, не своїм коштом, а коштом інших етнічних груп Канади? Ні, цього виправдати не можна. Правда, не всі англосакси квапляться з пропозиціями: більшість їх вичікує, але дехто легковажить проблемою і занадто панікує.

Підстав же для паніки нема, бо французи не зможуть піти на відокремлення Квебеку (провінція, у якій вони домінують), бо вони, поперше, утратять свої впливи в усіх інших провінціях Канади, а там вони таки дещо мають. На це їм не дозволить їхня національна рація, а, крім того, їхнє духовенство на вказівку Католицької Акції (Риму) їм на це не дозволить, бо тоді католики втратили б змогу ширити свої впливи серед громадян Канади в усіх провінціях, крім Квебеку.

Квебек як самостійна держава існувати не зміг би і був би змушений прилучитися до США. Там же французів чекає такий же жорстокий “мертінг пат”, якого вони сьогодні готують усім іншим етнічним групам Канади.

Де ж тоді причини для паніки?

Позиція жидів і поляків. Представник Всеканадського Жидівського Конгресу зайняв у своєму свідченні на Комісії протилежне до українського становище — жиди обороняють двомовність і двокультуризм. Нового тут теж нічого нема — це вже жидівська традиція підтримувати сильнішого. Крім того, жиди вважають, що їх мова й культура в Канаді є приватною справою їх етнічної групи і вони не хочуть, щоб хтось, у даному випадкові держава, втручався до цієї їх приватної справи. Дуже можливо, що при їх організованості й фінансових засобах це їм буде й вигідно.

Поляки, зокрема посол і парламентарний секретар міністра здоров'я С. Гайдаш, який свідчив на комісії 7 листопада, займають приблизно таке ж становище, як і українці.

Становище лідера опозиції. Лідер опозиції, відомий нашим читачам Джон Діфенбейкер (недавній голова уряду Канади), недавно промовляв на мітингу консерватів у Новій Скошії цілком засудив саме створення Королівської Комісії, вважаючи, що “федерація буде занепадати, якщо ця Комісія буде працювати й далі”. Він пригадав, що він теж колись обіцяв виборцям створити таку комісію, але він її мав створити у порозумінні з провінційними урядами. Він вважає, що Комісію треба ліквідувати, а скликати федерально-

провінційну конференцію, щоб цю проблему спокійно й розсудливо обміркувати. Така конференція з представників усіх партій на його думку могла б діяти “в дусі батьків федерації” й поладнала б цю справу легше.

Позиція українських комуністів. Ніяка — мовчать, наче вони живуть у Китаї, а не в Канаді, і ця справа їх цілком не обходить. Мабуть, чекають на директиви від свого проводу, який є, звичайно, не в українських руках, а цей провід, мабуть, чекає на директиви з... іншої держави. Бо як інакше можна пояснити їх мовчанку у цій винятково важливій для Канади справі?

Що ж нам робити? На мою скромну думку треба негайно опрацювати матеріали, які б довели нашим англомовним та франкомовним співгромадянам, що “мертінг пат” веде до моральної й фізичної дегенерації людности, а тому матиме трагічні наслідки для канадської нації. Треба брати приклади з культурних європейських країн. Наприклад, Швейцарія складається з трьох етнічних груп, але жодній з них навіть і в голову не прийде застосовувати “мертінг пат” до іншої групи. Те ж саме маємо і в Бельгії та в інших культурних країнах Європи, в т. ч. й у Франції, якане застосовує “мертінг пату” до німців, яких тепер є у Франції значна кількість.

Ну, і твердо стояти на своєму. І шукати союзників між іншими етнічними групами, щоб діяти з ними разом. І діяти треба негайно та рішуче. Загроза велика, хоч вона й не непереборна, але за однієї умови: усі наші дії мають виходити з точки зору добра для всієї Канади, а не з точки зору виключно нашої етнічної групи. Канада — наша країна і ми мусимо бачити її як цілість. Це дуже легко, бо інтереси нашої групи дуже добре гармонують з інтересами всієї Канади.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

І СКОРА ОБСЛУГА.

Чищення і направка форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте оливу в нас.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551

Уночі: RO 2-9494

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1963

Меркурій, сусід сонця

Рідко кому щастить неозброєним оком побачити цю найближчу до Сонця планету. Вона тоне в сліпучих променях велетня-сусіда, і її видно дуже недовго на тлі вранішньої чи вечірньої зорі. Не випадково в давнину небесне тіло, що так швидко зникає, назвали іменем проворного бога торгівлі — Меркурія.

Згодом, користуючись телескопами, люди змогли спостерігати планету вдень і з'ясувати окремі особливості її руху та фізичної будови. Найближчий до Сонця, Меркурій найменший за розмірами й масою серед інших планет. І в той же час швидкість, з якою він несеться по своїй орбіті, найбільша — 48 кілометрів на секунду. Цього досить, щоб протистояти силам сонячного тяжіння і не впасти в гарячі “обійми” велетня.

Орбіта Меркурія надзвичайно витягнута: він то підходить до Сонця на відстань “усього” со- рока шести мільйонів кілометрів, то віддаляється до сімдесяти мільйонів. Зрозуміло, що кількість тепла, яку одержує його поверхня, різко коливається.

Меркурій завжди обернений до Сонця одним своїм боком, як Місяць до Землі. Це сталося тому, що величезна притягальна сила Сонця, хоч і не могла затримати швидкий рух планети по орбіті, все ж загальмувала її обертання навколо осі. Отже, там на одному боці — вічний день і спека, а на другому — ніч і холод. Різниця температур — від плюс 400 градусів за Цельсієм майже до абсолютного нуля. Меркурій — найгарячіша і, водночас, найхолодніша планета сонячної системи. Це і велетенський космічний холодильник, і плавильна піч, де киплять такі метали, як олово, свинець, цинк. До того ж атмосфера, яка могла б пом'якшити контрасти, в наслідок невеликої маси планети й слабкого притягання, вивітрилася у світовий простір. Можливо, вона лише частково затрималася в замороженому стані на холодному боці. Тому, що Меркурій одержує багато сонячної енергії, фантасти минулих сторіч змальовували його у вигляді райського саду, де ростуть прекрасні плоди. Наївне уявлення! Майбутнім космічним мандрівникам доведеться висаджуватися десь у перехідній зоні — на межі дня і ночі. Мертва пустеля, позбавлена будь-яких ознак життя, постане перед ними.

Та не тільки температурні контрасти й брак повітря являтимуть небезпеку для космонавтів. Крім величезних доз тепла й світла, Сонце спрямовує на незахищену поверхню маленької планети зливу ультрафіолкової та рентгенівської радіації, що так згубно діє на все живе. А міжпланетні порошинки бомбардують Меркурій зі швидкістю, що набагато перевершує швидкість ракетних снарядів.

Ми досі нічого певного не знаємо про меркуріанський рельєф. Чи є там гори й долини, скелі й вулкани, чи, може, рівна безплідна пустеля — єдина ознака тамтешнього пейзажу? Вивченню планети дуже перешкоджає розсіяне

світло денного неба. Доводиться застосовувати спеціальні фільтри та інші пристрої, які підсилюють контрастність зображення. Тільки в 30-х роках вдалося одержати перші більш-менш задовільні фотографії Меркурія. До цього рідко кому з дослідників щастило зафіксувати ледь помітні плями, що скидаються на розмите зображення місячних “морів”.

У телескоп можна помітити, як ця планета змінює свій вигляд від вузького серпа до половини й далі до повного диска — залежно від відстані до Сонця. Причина тут та ж сама, що й для зміни фаз у Місяця. Меркурій — темна куля, і світиться він лише відбитим сонячним промінням.

Деякі астрономи відзначали, що обриси “морів” зазнають часткових змін. Через те, що там немає атмосфери, ці зміни доводиться приписати внутрішнім силам — наприклад, вулканічним виверженням, які здіймають хмари куряви й газів. Мабуть, Меркурій — гірська країна, вкрита вулканічними кратерами, цирками та пустельними плоскогір'ями. Суворі скелі, западини й зяючі міжгір'я мають нагадувати пейзаж Місяця. Чорне бездонне небо всіяне немеркнучими зірками. Поряд з ними Сонце — велика палаюча куля, що займає далеко більше місця, ніж на нашому земному небі. Навколо диска — блискуче перлинове намисто сонячної корони з довгими пульсуючими променями.

Для меркуріанського спостерігача Сонце стоїть майже на одному місці, ледь відхиляючись протягом року від середнього становища. Рік там становить 88 наших діб.

ГАРНИЙ ПОДАРУНОК ДІТЯМ

“СОНЯШНИК”

ШІСТЬ РІЧНИКІВ

оправлені у три великі книжки

(у кожній по 440 сторінок друку):

1. За 1956 і 1957 роки — ціна: 6.50 дол.
2. За 1958 і 1959 роки — ціна: 6.50 дол.
3. За 1960 і 1961 роки — ціна: 6.50 дол.

Купіть ці три книжки і позбавитесь клопоту: що дитині дати прочитати, чи що їй прочитати, бо

● У цих трьох книгах знайдете відповідні матеріали на кожен пору року, на кожне політичне чи релігійне свято.

● У цих трьох книгах знайдете матеріали з історії та географії України.

● У цих трьох книгах знайдете твори найкращих сучасних дитячих письменників і письменників-класиків.

● У цих трьох книгах знайдете багато добрих ілюстрацій майже до кожного твору. Обкладинка кожного числа видрукувана у двох кольорах.

Книжки гарно оправлені в полотно, із золотими витискаками.

Замовляти в “Нових Днях”.

Велике значення для науки Меркурій відіграв як дослідний "зразок" для перевірки теорії відносності, що лежить в основі багатьох розрахунків атомових, ядерних та інших процесів. Її наслідки й ефекти проявляються найповніше при величезних швидкостях і значних силах тяжіння. З усіх планет сонячної системи Меркурій найбільше відповідає таким вимогам. Згідно теорії він повинен не тільки рухатися по еліптичній орбіті навколо Сонця, але й сам еліпс має поволі обертатись убік руху. Точне вимірювання підтвердило це передбачення. Тим самим теорія відносності була не лише перевірена, а й підкріплена астрономічними дослідженнями.

Меркурій таїть у собі ще багато загадок. Навіть його діаметр можна назвати тільки приби-

лизно, з точністю до тисячі кілометрів. А масу довелось вираховувати за допомогою дуже обережного аналізу руху комет і малих планет, які пролітали поблизу; вона виявилася у вісімнадцять разів меншою, ніж маса Землі.

У недалекому майбутньому, коли телескопи будуть підняті над земною атмосферою, багато з таємниць планети-карлика розкриються. Сам же Меркурій колись стане базою для дослідження Сонця, чудовою космічною лабораторією для фізиків і геологів, а, можливо, й ракетодромом для мандрівок на Юпітер та в інші далекі світи.

В. ІВАНЧУК.

*науковий працівник катедри астрономії
Київського університету.
(«Україна», ч. 3, 1961, Київ)*

Петро ВОЛИНЯК

ТИЖДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Як відомо вже нашим читачам, Комітет Українців Канади, відділ у Торонті, вже довгий час підготовляв Тиждень Української Культури. Це був справді відважний крок, який узяв чимало праці, коштів, усяких клопотів і до певної міри й небезпеки: ану ж не вдасться щось, ану ж буде провал і тоді так чи інакше доведеться відповісти перед громадянством. І саме за цю відвагу належить справді щире спасибі Торонтському відділові КУКу, а перш за все його голові — докторові М. Мицикові.

Тиждень Української Культури уже закінчився і вже є змога зробити підсумки його. По-перше, можна ствердити, що Тиждень Української Культури пройшов з повним успіхом: участь громадянства була така чисельна, що мало хто й сподівався, а для наших англомовних співгромадян вона була цілковитою несподіванкою: у них подібні "тижні" ніколи не викликають такого масового зацікавлення громадянства.

Треба признати також, що й Міська Рада на чолі з покійним головою міста Доналдом Самервиллом і всі загальні міські установи, включно з англомовною пресою, радіом та телебаченням поставились до нашого Тижня дуже прихильно.

Тиждень Української Культури занадто значна і складна подія, щоб про нього можна було легко й просто написати. Треба ж сказати, що було, як воно відбувалося, а також і що мало б бути та як мало б бути, себто личить висловити свої погляди на це все й побажання на майбутнє, бо нема сумніву, що такі тижні будуть повторюватись, якщо не в Торонті, то в інших містах Канади, а може і США.

УРОЧИСТИЙ ПОЧАТОК

ТИЖНЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У перших числах листопада голова міста Доналд Самервилл у присутності представників КУКу, української та англомовної преси урочисто підписав проголошення Тижня Української

Культури, зазначаючи, що наш Тиждень буде тижнем Торонта і що він вважає, що ми розпочинаємо цикл святкувань століття Канади, яке має бути в 1967 р. Це був дуже дружній акт управи міста до нашої етнічної групи.

Сам Тиждень розпочато 16 листопада бенкетом у залі Шератон Рум в готелі "Кінг Едвард". Бенкет розпочато молитвою, яку провів Високопреосвященний Михаїл, православний архієпископ Торонта і Східної Канади, а закінчено молитвою, яку прочитав о. прелат В. Філевич, генеральний вікарій католицької церкви.

За почесним столом було чимало визначних гостей, включно з двома провінційними міністрами: Іваном Яремком, який вітав гостей від імені прем'єра провінції Дж. П. Робартса, та Аллан Гросман. Обидва міністри були з дружинами. Коротким словом розпочав бенкет голова КУКу д-р М. Мицик.

За почесним же столом були і два промовці: д-р Яр. Рудницький (член Королівської Комісії у справі двомовності і двокультуризму) та директор Фондації Канадських Університетів та Каледжів д-р Джофрей Ендрю.

Обидва промовці говорили на дуже актуальну тепер у Канаді тему двомовності і двокультуризму. Треба сказати, що обидві промови були солідні, змістовні. Щоб на практиці показати свій погляд на цю справу, член Кор. Комісії д-р Я. Рудницький промовляв трьома мовами: англійською, французькою та українською. Д-р Дж. Ендрю промовляв англійською мовою. Претставляли промовців публіці: ред. М. Сосновський д-ра Я. Рудницького, а Ст. Давидович (див про нього в "Н. Днях" ч. 146) — д-ра Дж. Ендрю.

На бенкеті ж була й коротка мистецька програма: Люба Туркевич (Ганущак) виконала арію Парасі із опери М. Мусоргського "Сорочинський Ярмарок" та "Там де Ятрань круто в'ється" й "Гандзю". З цього й починається моя критика Тижня Української Культури: перший вокальний твір, виконаний у програмі Тижня Української

Культури, завданням якого було популяризувати серед чужинців нашу культуру, був російським твором російського композитора... Правда ж, чудово? Правда ж, ми порядні патріоти, соборники, самостійники і, прости, Господи, "націоналістики"??

Модест Мусоргський — великий композитор. Це правда. Я ніяк не проти того, щоб наші співаки й музики виконували його твори, але не на програмі Тижня Української Культури та ще й на його урочистому відкритті! Цікаво, що всі тижневики промовчали цей факт. Випадково? Через недогляд? Боюсь, що ні.

Не місце тут говорити про ставлення деяких російських композиторів до України, зокрема до Миколи Лисенка. Пригадаю тільки, що на українській сцені опера М. Мусоргського "Сорочинський Ярмарок" вперше поставлена в Харківському оперовому театрі аж у 1925 р., хоч написана вона в 1880 р. І успіху не мала, бо хоч вона написана й на українську тему, але музика її для українців цілком чужа. Крім того, українці в центральних областях багато чого знають і мають добру пам'ять, от тому ця опера серед них і не "в моді".

Я нікого не обвинувачую, бо не знаю хто завинив у цьому. Дуже можливо, що аранжери Тижня й не знали, що саме співатиме Люба Туркевич, дуже можливо, що вони вважали, що виступ на бенкеті не має значення. Все це з'ясується пізніш. Сьогодні я лише нотую факт. І стверджую, що це великий недогляд, політичний промах. Сам Бог велів, щоб першим твором у нашому Тижні був твір Миколи Лисенка. Якщо хтось заперечуватиме це, то він напевно програє. Можу тільки привітати Любу Туркевич, що вона мала на собі чудову українську сорочку — найкращу на вечері...

Проводив вечором адвокат С. Фроляк. Пана Фроляка теж спіткала неприємність: він, даючи слово Степанові Давидовичеві, неправильно (по-англійському) наголосив його прізвище. С. Давидович, представляючи д-ра Дж. Ендрю, відразу це спростував, заявляючи: "Пан Фроляк, очевидно забув моє прізвище. Доводжу до відома, що я й далі є Давидович..." Це викликало веселий сміх у залі, а д-р Дж. Ендрю, почавши свою промову, підкреслено вимовив "Давидович" з правильним українським наголосом, що викликало знову веселий настрій у залі.

На бенкеті було понад 400 осіб. По закінченні його відбулися танці. І на бенкеті, і на танцях було багато молоді. Це дуже добра ознака. І то молоді новоприбулої і народженої тут.

Дивився я й на ті танці. Такі собі от, канадські танці, себто не зовсім естетичні, танці, у яких було човгання й дригання ногами й руками та іншими частинами людського тіла. Ніби це вже не стосується Тижня Української Культури — це була звичайна забава. Бодай організатори Тижня за них відповідати не повинні б. Але якби комусь прийшло в голову ради Українського Тижня трошки змінити канадський "танцювально-забавний стандарт", то Бог, мабуть, простив би йому чимало гріхів і може б він замість пекла

потрапив би й до раю. Та це вже справа не моя — я ж не танцював, а тільки спостерігав.

Мушу тільки заявити, що я, здається, вперше не погоджуюсь з нашим славним земляком — державним секретарем Онтаріо і міністром громадянства Іваном Яремком. Він сказав у своїй промові на бенкеті, що українці багато прислужилися Канаді, але найкраще, що вони їй дали, то це гарні українські жінки... Після цього поважного ствердження я почав оглядати жінок. Але дуже важко було їх розшукати: сукні переважали над жінками... І були вони, ті сукні, часом дуже й дуже негарні, бо шукалось же не краси, а оригінальності.

Не моє, звичайно, діло критикувати одяги, але не забувайте, що я пишу не про жінок, а про Тижень Української Культури. Чому б українські одяги не показати на гарно збудованих живих жінках, а не тільки на дерев'яних манекенах на виставці в залах Публічної Бібліотеки, як це зроблено цього разу? Чому б організаторам Тижня було не підказати цю думку нашим жінкам? Не ставити вимогу, а лише порадити, попросити їх показати свій національний одяг, з якого таки було б видно гарну українську жінку і я не мав би найменшої причини сперечатися з міністром Іваном Яремком? А я певен, що багато жінок цієї ради послушали б. Хочби тому, щоб уникнути потреби шукати оригінальності й шити сукню за сотню чи й дві доларів, надівши яку на себе жінка ризикує, що її "модну оригінальність" окреслять відомим російським висловом: "Мода а-ля "А я у мамы... умница, умница!"

Я — така вже в мене служба незавидна! — часто буваю на різнонаціональних святах. І намагаюсь там усе бачити й чути. Я певен, що подібна okazія в поляків, наприклад, не обійшлася б без Полонеза й без національних одягів. Мені заперечать: таж дівчата в українських одягах зустрічали гостей при дверях і розсаджували їх за столами. Так, але ці дівчата виконували служ-

THE POST HOUSE TRAVEL BUREAU

2402 Bloor St. W., Toronto 9, Ont., RO 7-7589

полагоджує справи **ВСІХ РОДІВ ПОДОРОЖІ** в Канаді, Америці та в цілому світі: літаками, кораблями та автобусами. Поради та полагоджування документів — безплатно.

За інформаціями звертатися українською мовою та з повним довір'ям до представника фірми

п. МАРКІЯНА КОГУТА

Урядові години: від 9 ранку до 6 вечора.
СЕРЕДА, ЧЕТВЕР і П'ЯТНИЦЯ до 9 веч.
СУБОТА до 5 по пол.

бу. Я ж думаю, що на тижні української культури можна б показати українські одяги в побуті. І це стосується не тільки жінок, а й чоловіків, бо чому б чоловікам не надіти гарно вишитої української сорочки? І між ними, між чоловіками б то, перший грішник я: маю ж я кілька гарних сорочок, а от не прийшло в голову надіти одну з них. Подумав я про це аж тоді, як побачив деякі "оригінальні" сукні.

У справі одягів у нас ще слідне почуття національної меншевартості. Є, наприклад, у Торонті німецький клуб "Гармоні". Там ви побачите не лише німецькі страви й вина, почувете німецьку мову, а й побачите німецькі одяги, німецький стиль обслуги, помітите навіть німецький стиль у розміщенні меблів. І німці цього не тільки не бояться, а навпаки — підкреслюють це.

Загально ж — бенкет відбувся добре. Можна було б ніяких завваг і не робити: навіть відкриття Тижня Мусоргським, а не Лисенком промовчати. Та я таки не можу зрозуміти, чому б нам не обмірковувати всі ці справи широко й одверто? Чому маємо фальшувати, щось затаювати, обминати, солодко-лімонадно кадити одне одному? Це ж не приватня справа, а загальнонаціональна! Я певен, що масові стильні українські одяги на бенкеті й балю з нагоди Тижня Української Культури зробили б враження на чужинців, яких було чимало. А для цього ж і організовано Тиждень. Звичайно, якщо дівчина, якій ще не минуло "надцять", почепить на шию 10-20 разків важкого намиста, а голову "причепури" цілою копицею квітів, — яка чогось зветься "віночком", а не копицею, — що личить старій-престарій і поганій-препоганій бабі (не кривється, бо нічого поганого в цьому слові нема),

БЕЗПЛАТНО

ЧИСТИМО ФОРНЕСИ

і даємо

безплатну цілорічну обслугу печей
усім нашим відборцям опалової оливи.

Тому користайте з цієї нагоди і замовляйте негайно в нашій фірмі опалову оливу.

Будете мати повне вдовolenня та

ПЕРШОРЯДНУ ОБСЛУГУ

DNIPRO Fuel Oil Ltd.

196 Bathurst St.

Телефонуйте:

Удень і вночі: EM 6-6539, EM 6-6530

а не гарній і скромній молодій дівчині, то про якусь культуру тут годі говорити, бо до цього одягу пасуватимуть тільки "пирОги" й "гОлубчі". І тоді не гніваймося, як в англomовному щоденнику з нагоди Тижня Української Культури появиться фото з гурту таких дівчат з підписом: "Чи ви любите українські пампушки й пироги?"

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

У неділю 17 листопада о 2-й годині по полудні в залах міської бібліотеки відкрито виставку українського мистецтва. Виставку відкрив голова міста Доналд Саммервил, після якого промовляли ще пані Карманіна та Вертиполох — від жіночого відділу КУКу.

На жаль, я на відкритті виставки не був, то нічого не скажу, але наші тижневики подають, що в день відкриття виставку відвідали коло 500 осіб. Оглядав я виставку в будній день, коли людей майже не було — отак собі, капали, як кажуть.

Виставлено там 41 твір, в тім числі один скульптурний — "Роман Шухевич-Чупринка" М. Черешньовського. Нехай про малярство пишуть фахівці, я тільки перелічу учасників виставки і скажу загально, що на мою скромну думку виставка є найслабшим звеном у програмі Тижня. Твори підібрані випадково — те, що було під рукою, і вони не можуть показати чужинцеві, на якого виставка розраховувалась, наше мистецтво. Помешкання виставки мале і більше там і не можна було б нічого розмістити. Таке помешкання можна брати хіба для якоїсь індивідуальної виставки.

Були виставлені твори С. Борачка, М. Бутовича, Як. Гніздовського, С. Гординського, О. Грищенка, Л. Гуцалюка, М. Дмитренка, С. Зарицької, І. Кейвана, Е. Козака, М. Кричевського, Г. Крука, Б. Крюкова, М. Левицького, Г. Мазепи, П. Мегики, М. Мороза, М. Осінчука, А. Сологуба, М. Черешньовського.

Зовсім не згадано у вступній статті до каталога "Палітри" (Л. Молодожанин, М. Мелашенко, Г. Кубарський, П. Магденко, Бабич та інші). Жодного твору цих мистців на виставці не було. Чим це пояснити? Випадковістю? Недоглядом? Навряд. А шкода, бо тільки ім'я Л. Молодожанина щось важить: адже він — один з провідних скульпторів Канади, одержав цілий ряд нагород, медалей. Його твори стоять по найвизначніших галеріях Канади. Тепер він буде пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні, здобув, крім того, ще й американську нагороду за скульптурний портрет, врешті, він одержав другу нагороду на конкурсі на пам'ятник Т. Шевченкові у Канаді і т. д.

Хай вибачить мені, п. Б. Стебельський, але його стаття про українське мистецтво в каталозі виставки мені теж не подобається. Забагато в ній сказано про політику, але дуже мало про мистецтво; через усяку міру багато про Росію, але зовсім мало про Україну. Чужий глядач, прочитавши цю статтю, вирішить, що Україна від початку свого існування була додатком до Росії в малярстві. Між іншим, так не було. Не є воно так навіть і сьогодні, бо українські мистці навіть

в умовах жорстокої окупації виявляють і свою творчу індивідуальність, і український характер своєї творчості. При повторенні таких виставок над цим варто б подумати.

Крім малярства, в другій кімнаті, показано ще й так зване народне мистецтво: вишивки, килими, писанки, кераміку, різьбу на дереві. Та про цей відділ я не вважаю за потрібне й можливе говорити взагалі: це все показано дуже убого.

Були на виставці книжки й журнали. Між ними кілька мистецьких гарних видань з України, а решта еміграційні. Так як у малярстві обійдено "Палітру", так тут спокійненько й невинно промовчано видавництво "Нові Дні" — нема нічого! Промовчано також і видавництво "Україна" в Ульмі, де були видані всі твори Івана Багряного. Я цим найменше цікавлюсь, але справа в принципі. Я, наприклад, не думаю, щоб завалилася "соборність", якби на виставку кинути хочби "Уваги до сучасної української літературної мови" Олени Курило чи по книжці гарно опрацьованих річників "Соняшника" чи "Нових Днів"... Не думаю, що виставка "згіршилася б", якби на стіл було кинуте хоч пару праць митрополита Лларіона... Чи хоч один роман Івана Багряного... Тим більше, що твори Івана Багряного можна було показати в перекладі кількома мовами. Аж прикро, що частина проводу еміграції така мала, що навіть ради жарту не зважиться хоч раз у житті відступити від засади "соборности".

Та про це все надоїло говорити й писати, бо все це, як горохом об стіну.

Хто відповідає за виставку, я й сьогодні ще не знаю. На каталозі позначено: "Голова комітету виставки — Мирон Левицький", але ж він уже кілька місяців у Європі, то хто ж його заступав? Обкладинку каталога зробила Ліда Палій, вступну статтю до каталога написав, як я вже згадав, Б. Стебельський. Чи не вони й відповідають і за цю... дискримінацію деяких осіб і організацій?..

Не знаю. І, врешті, і знати не хочу — я но-тую факти і цього мені досить.

(Закінчення в черговому числі).

Василь СИМОНЕНКО

МОНОЛОГ МАЛЕНЬКОГО ПРИВИДА

З поеми "Кирпатий барометр"

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця —
Старих світил орбіти рвуться,
І гаснуть ненароджені сонця.

Я — твій ровесник. Плоть моя убита,
Із ребер в мене вирости дуби,
Мое життя потрощене, мов жито,
Ціпами божевілля і злоби.

Коли я біг розхристаний на луку,
Де обрій так прозоро глибенів,
Чужий солдат схопив мене за руку
І до людей у білому одвів.

І я дививсь на них незрозуміло,
В зіницях метушилися зірки,

І кров моя червоно цибеніла
У банку із рожевої руки.

І чорна ніч звелась в очах у мене,
І сон легкий навік мене зборов...
Моїм убивцям у голодні вени
Влили мою дитинно чисту кров.

Я — твій ровесник. Пролісок надії,
Розтоптаний жорстокістю нікчем.
Я — син краси і голубої мрії,
Я — автор ненаписаних поем.

Я — твоя мука і твоє сумління,
Мені кати не обрубали крил,
Із ран моїх бере твоє коріння
Для боротьби і ненависти сил.

Немає в мене страху за плечима,
Я розірвав його одвічний гніт.
Великими блакитними очима
Дивлюся я докірливо на світ.

Іди і спопеляй байдужі душі,
І сліпоту й холопство прокляти,
Щоб не зійшлись в кривавицю заюшені
Народів обікрадених сини.

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця.
Я кличу вас не скніти і не гнуться,
А вибухати, як нові сонця.

ВІД РЕДАКЦІЇ: До цього вірша додамо примітку автора, що, як розповідає його дід, німці в 1944 р. вичіджували кров з українських дітей 8-10 років (однолітків поета) і використовували, очевидно, для переливання своїм пораненим.

("Зміна", ч. 9, 1963. Київ)

„Вечір на Дніпрі“

"Русалка Рекорд" недавно видала нову велику платівку (12 творів), яка заслуговує на увагу любителів музики. За винятком лише трьох пісень ("Дівчинонька по гриби ходила", "Хвилі хлюпочуть грайливо" та "Хмелю ж мій, хмелю") — твори ці невідомі еміграційному слухачеві. Серед них арія Мілани із опери Георгія Майбороди "Мілана" у розкішному виконанні Белли Руденко. І цю оперу, і Белу Руденко на еміграції мало хто знає. Лише цього твору цілком вистачає, щоб купити цю платівку.

З інших цікавіших творів треба згадати купальську пісню "Марина" у виконанні жіночого ансамблю, а також "Якщо ти любиш" Платона Майбороди у виконанні хору "Думка", "Пісню Сольвейг" із Грігової опери "Пер Гінт" у виконанні солістки Д. Петриненко та три закарпатські пісні, що також будуть цікавою новиною для еміграційного слухача.

Платівка великого розміру (12 цалів), довгограйна (33 обороти). Ціна — 3.50.

Можна її купити в книгарні "Арка" в Торонті.
575 Queen St. W. Tel.: EM 6-7061

В Україні поневоленій...

"ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА" МАСКУЄ ОБМОСКОВЛЕННЯ

"Літературна Україна" від 13 вересня ц. р. подає зміст альманаху "Донбасс" ч. 3. Читач, проглянувши цю нотатку, може подумати, що весь альманах видається українською мовою — назви всіх творів подані по-українсьому. Ще зовсім недавно назви творів цього альманаху подавали такою мовою, якою написано твір. Тоді кожен бачив, що українських творів у цьому "мовному гермофродиті" було не більше 5—10 відсотків, а решта — російські.

Щоб замаскувати обмосковлення України, "Літературна Україна" від цього тепер відмовилась. Треба було ще написати "Донбасс" з одним "с" і було б усе гаразд. Окупанти поведуться, як кишенькові злодії: руку в сусідню кишеню стромляє, але вдає з себе "очень благородного"...

І В. САМІЙЛЕНКА РЕАБІЛІТОВАНО

Понад два роки українці хитро-мудро намагалися відновити в пам'яті народу ім'я визначного українського поета Володимира Самійленка, — до речі, дуже визначну фігуру в поезії, — що похований у м. Боярці (яких 30 км. від Києва) і до могили якого в сталінські часи українці боялись наблизитись і на "пушечний выстрел", висловлюючись мовою окупанта.

Останніми місяцями з цього приводу зчинилася гостра полеміка: оборонці пам'яті поета за головну свою зброю брали факт, що В. Самійленко у своїх творах критикував "націоналістів", тому він "ідеологічно правильний". Русотяпи й жиди (особливо в міській раді м. Боярки) навпаки: доводили, що В. Самійленко — "буржуазний націоналіст" і ворог влади.

"Літературна Україна" в числі від 13 вересня ц. р. друкує таку нотатку:

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ В. САМІЙЛЕНКА

У № 44 нашої газети було опубліковано кореспонденцію О. Грищенка "А й справді соромно" про те, як Боярська міськрада Київської області зволікає з упорядкуванням могили відомого українського поета Володимира Івановича Самійленка.

До редакції, крім того, надійшли листи від інших осіб, обурених таким нешанобливим ставленням до пам'яті поета. Вони, зокрема, ставили питання про доцільність організації музейної кімнати В. Самійленка у будинку, де жив Володимир Іванович, та про впорядкування місць, пов'язаних з його життям і творчістю.

Як повідомив редакцію начальник Управління культури Київського промислового об'єднання В. Діденко, згадана кореспонденція і листи були обговорені у виконкомі Боярської міської Ради депутатів трудящих. Забезпечено постійний нагляд за могилою письменника. Її доглядають також учні школи № 1. Найближчим часом біля могили будуть висаджені декоративні дерева та кущі.

Обласне управління культури намітило в першому кварталі 1964 р., до роковин смерті поета, виготовити й встановити меморіальну дош-

ку на будинку, де жив Володимир Іванович. Музейну кімнату тут буде влаштовано після звільнення приміщення.

ВПЕРШЕ ВІД ЧАСІВ МИКОЛИ СКРИПНИКА...

Останніми роками сют-тут українці виступають в обороні української мови: протестують проти її спрощення, вульгаризації, а головним чином проти обмосковлення. Результатів з того, звичайно, ніяких, бо як казав російський байкар Крилов, "Ванька слушает да ест". Та ці виступи є свідомо, що не всі люди в Україні перетворились на німу худобу — все таки час до часу подають голос.

Та досі ми не зустрічали виступу в обороні милозвучності української мови, зокрема обстоювання характерного для нашої мови чергування у—в та і—й. Оце вперше, здається, в "Літературній Україні" (13 вересня ц. р.) видрукувано невеличку статейку на цю тему. Звичайно, автор, щоб не викликати підозріння в "буржуазному націоналізмі", починає її з висловлювань М. Горького про російську мову: мовляв, роблю те, чого мене навчив "великий Горький", тому, будьте ласкаві, не зачіпайте мене.

Подасмо цю статтю без жодних скорочень і змін.

ПЛЕКАЙТЕ МОВУ

Великий російський письменник Максим Горький, піклуючись про милозвучність російської мови, писав:

1. Російська мова має маленькі вади, якщо не намагатись уникати їх, вони інколи перетворюються у велику потворність. До мовних вад слід віднести велику кількість шиплячих і свистячих звуків, особливо огидний фонетично і своєю двозначністю склад "вши" — "ехавший", "познакомившийся", "обвенчавшийся" і т. д.; також неприємний склад "щій" — "идуший", "ощущающий", потім майже неминуче "щих" і "щи".

2. Перекладачі вважають за можливе писати: "актрис с страстными взглядами" — фраза, де три "с" нестерпно свистять.

3. Пушкін у листі до Вяземського корив себе за те, що припустився у словах "грузинка красивая" сполучення складів "ка—крас". Приймений "к" вимагає обережності; важко вимовляти такі сполучення: "к кваканью лягушек", "к красоте", "к камню".

4. Часте вживання сполучника "и" надає фразі верескливого характеру, а дієслово "быть", уживане хоч би й різноманітно, обов'язково створює бурмотіння "бы-бы-бы-бы". "Должно бы быть".

5. Трапляються фрази такої будови: кінець однієї: "запах тут", початок другої: "Грубый смех", де "тут — груб", поставлені поруч, не дуже красиві; навряд чи красиві й такі фрази: — "Очень жаль! — жестоко ответил Жан".

Або:

"Жан жадно сжал ее".

Може, у віршах це назвали б алітерацією, а в прозі — недбалістю".

Як бачимо, у прикладах, наведених М. Горьким, немає порушень правил граматики, однак великий письменник радить уникати кострубатих сполучень звуків і слів.

Українська мова, як відомо, плавна, співуча, милозвучна. І прикро, що в творах окремих поетів, у мові газет вона інколи стає такою кострубатою і неоквовирною, що можна язика зламати, читаючи той чи інший нарис, вірш. Дуже часто, крім інших огріхів, тут не дотримуються правил чергування "і" — "й", "у" — "в". А ці ж правила обов'язкові!

Немає рації називати прізвища авторів, що припускаються такої недбалості у художньому слові. Їх багато. Наведу декілька прикладів калічення мови:

Співав я пісню солов'ю,
Та соловеЙ Й без мене
Свою наспівуваВ, СВою...

Якби соловей "виводив" такі "колінця", як поет, то він через півхвилини вдавився б. Але обличчю солов'я й читаймо далі:

"КалмиК Й росіянин,
Як хвилі, в єдине,
В могутне річище,
Навіки злились".

"До друзіВ Йду на Білорусь".

"ЯК Вже ВВійшов у міжпланетну даЛь,
Й Хоч знань моїх ще надто крихи стислись..."

"Та вже мені не тим, що буВ, Й вернутись".

"...Ми В ВічніСТЬ Йдем, грядем!"

"І будуТЬ Йти, наступні покоління..."

Очима, звичайно, можна прочитати ці рядки, але ж продекламувати їх майже неможливо — язик ламаєш.

А ось інший перл:

"І язикоМ Й ХВОстом мете..."

Все таки, що хвостові можна, те язикові — зась!

Я розумію, поета спокушають оті "й" і "в", якими формально можна зберегти ритміку та розмір поетичних рядків, алеж, нерозумно вжити, вони заважають вільній вимові, а тому в таких випадках слід іти не по лінії найменшого опору, а переконструювати рядки. Чому б не брати прикладу з таких наших майстрів художнього слова, як П. Тичина, М. Рильський, А. Малишко, які ніколи не дозволяють собі порушувати правил чергування звуків?

Тенденція до руйнації благозвучності мови спостерігається подекуди й у прозових творах наших письменників, як і в матеріалах РАТАУ, в газетах. Спробуйте вголос прочитати такі фрази:

"Був в нього й батько...", "Дош йшов з ранку до вечора", "Він з співом молодим...", "Це значить, йти проти правди...", "У просторому залі літераторів йшла велика розмова..."

Багатьом до вподоби оті "йдеться", "йшлося", "йшла", та чомусь мало хто задумується над тим, що після приголосних звуків попереднього слова їх просто неможливо вимовляти. Чому б у таких випадках не замінити "й" на "і", "в" на "у", як того й вимагають правила

чергування звуків? Невже товариші не розрізняють, де милозвучність, а де — кострубатість?

Максим Рильський писав:

Як парость виноградної лози
Плекайте мову.

Плекаймо ж!

Іван ПУЧКО

Королівська Канадська Кінна Поліція

(Канадська Сцена) — Королівська Канадська Кінна Поліція (РСМП) майже така давня, як Канада. Із кількохсот осіб, які поїхали на захід устанавити правопорядок на території, де його не було, вона розвинулася в поліційну організацію кількістю 8,500 осіб, яка виконує більше обов'язків та на більшій території, ніж будь-яка інша поліція в світі.

Перетворення Західньої Канади з хаотичної області в упорядковану територію після 1873 року здійснено майже виключно під наглядом РСМП. Тоді, як і тепер, червономундирні вершники відзначалися чималими вміннями в різних галузях: вони дбали про дотримання домініючих законів, запобігали контрабанді, збирали митні оплати, опікувалися жертвами снігової та голоду, доставляли пошту, вилловлювали конокрадів, організаторів азартної гри і вбивників. У міру того, як оселі зростали, РСМП наглядала за гірничими, лісорубними і залізничними будівельними таборами. Розвиток РСМП ішов рівночасно з розвитком країни. Сьогодні констеблі РСМП рідко коли ходять у червоних туніках або їздять на конях. Вони виконують службу в брунатних службових мундирах, їздять патрульними автами, інколи на палубі патрульного судна, а буває, що й літають спеціальними літаками. "Окравіною" може бути для члена РСМП часто тільки його письмовий стіл, але насправді його завдання не відрізняється від праці колисьнього вершника у червоному мундирі: він стоїть перед лицем найнебезпечніших ворогів, ніж будь-коли, тому обов'язки констеблів РСМП дуже збільшилися.

РСМП Є ВСЮДИ

РСМП — це федеральна поліційна сила, яка від імені канадського уряду дбає про те, щоб у країні були пошановані закони. РСМП підлягає міністрові юстиції, а керує її діяльністю з головної квартири в Оттаві комісіонер С. В. Гарвісон. РСМП має важливий обов'язок протидіяти підривній діяльності в Канаді; цим відає Відділ Безпеки й Розвідки. Одним із його завдань є слідкувати за діяльністю комуністичних і підривних організацій. У тісній співпраці з різними департаментами уряду цей відділ запобігає прониканню підривних елементів у федеральні установи та в життєво важливі галузі промисловості.

На просторі Канади РСМП дбає про те, щоб усі федеральні закони були виконані на практиці; вона займається усіма порушеннями митних законів на суходолі, морі та в повітрі; вона вилловлює торгівців наркотиками; вона виконує поліційні обов'язки на Північно-Західніх та Юконських Територіях, а крім того, виконує численні обов'язки провінційної поліції в усіх про-

вінціях за винятком Онтаріо і Квебеку. Констеблів РСМП побачите в Канаді всюди; вони виконують свої обов'язки теж і поза межами Канади і таким чином додають свій великий вклад у зберігання правопорядку в світі. На курси Канадського Поліційного Каледжу в Оттаві та Ріджайні можуть вписуватися поліцаї різних країн по цей бік "залізної" та "бамбусової" завіс. Бувають там курсанти з Бразилії, Ямайки, Пакистану, Індонезії, Брит. Гвінеї, Філіпін, Півн. Борнео, Венесуелі, США і Барбадосу. Спеціальні лабораторні курси влаштовували там для курсантів з Тринідаду, Цейлону та Об'єднаної Арабської Республіки. Тренувальні та інформаційні поїздки було вможливлено курсантам з Індії, Бірми, Египції, Гуму, Японії, Сінгапуру та Ліберії. В останні роки офіцерів РСМП "випозичували" таким країнам, як Ямайка та Гана або вислали їх до Усумбура, Руанда-Урунді в рамках заходів Об'єднаних Націй. Поліція всіх провінцій Канади і всіх країн світу може користуватися допомогою її Відділу Ідентифікування та всіх трьох Лабораторій Викривання Злочинів.

СТОРОЖ ПРАВОПОРЯДКУ

У 1873 році утворено згідно з законом парламенту Північно-Західню Кінну Поліцію. Шість років перед тим східні провінції об'єдналися в Домініон Канада; однак між Онтаріо й західним узбережжям (понад тисяча миль) простягалися гори, степи й ліси, заселені зрідка індіанцями й білими. На цих велетенських просторах панувало, можна сказати, беззаконня. Поки західні області можна було об'єднати зі східною Канадою, треба було прокласти залізницю через вороже настроєну територію. Тому туди вислали з Даферін у Манітобі малий відділ — 300 вояків; цей "великий марш" на захід був початком яскравої історії. Уже після перших декількох місяців діяльності того відділу вся племінна

конфедерація індіанців блекфут, а також індіанці крі, ассінібуан і солто усвідомили значення "червоної туники". "Захищай право!" — це могло тієї поліційної групи стало шанованим гаслом у преріях. "Захищай право!" є теж пашпортом Канади до безпеки. РСМП ніколи не застосовувала методів насильства, а тільки постійно, наполегливо й приязно привчала білих поселенців і тубільців шанувати закони. Здобувши довір'я ватажка племінного об'єднання індіанців кровфут, РСМП уможливила підписання найважливішої угоди в історії Канади. Ця початкова політика, доцільність, якої постійно виправдовувалася життям, здобула для РСМП довір'я й пошану, якої не має жодна інша поліційна організація в світі.

ПРЕЗИДЕНТА США ДЖОНА Ф. КЕННЕДІ ВБИТО

22 листопада ц. р. під час параду, на якому на вулиці м. Даллас, штат Техас, пострілами із засідки на п'ятому поверсі одного з будинків убито президента США Джона Ф. Кеннеді і важко поранено губернатора того ж штату Дж. Б. Конеллі. Це сталося о першій год. і 30 хв. Через пів години президент США помер у лікарні.

Це жахливе вбивство потрясло не тільки Америку, а весь світ, бо воно нічим не виправдане: Дж. Ф. Кеннеді не диктатор, а вибраний президент, і його смерть нічого в політиці змінити не може. Причини вбивства просто незрозумілі. Пояснити його можна хіба помстою циніків.

У вбивстві запідозрено якогось Лі Гарвей Освальда, якого арештовано й допитувано, але він рішуче заперечив свою вину. У неділю 24 листопада у підвалі поліційної тюрми м. Даллас, коли Лі Освальда виводили, щоб перевезти віншу тюрму, до нього підійшов якийсь Джек Рубінштейн і пострілом у живіт убив його.

Джена Рубінштейна (Рубі) арештовано. Він заявив, що вбив Освальда "з великої любови до президента".

Справа з цими вбивствами від початку й до кінця загадкова. Можливо, що вона з'ясується. Сьогодні ж ми можемо висловити щирий жаль, що на посту президента США загинула людина щира, проста в поведінці, передбачлива й поступова та розумна. Цього від покойного президента Джона Ф. Кеннеді ніхто відняти не може. З'ясувати цю справу є справою честі не лише американського уряду, а й усього американського народу.

ЗБЕРІГАННЯ БУЛЬБ ЖОРЖИНИ

В другій половині серпня треба підгортати кущі жоржин землею. Робити це поступово і так, щоб до осені бульби жоржин були добре вкриті, захищені від перших морозів.

Викопані бульби обтрушують від землі і кладуть на кілька годин (від 3 до 12) у воду. Потім добре обмивають їх та обрізають усі тонкі корінці. Після цього покласти в посуд з розчином марганцевокислого калію, який повинен покрити весь кущ бульб разом із залишеними стеблами (вони завдовжки 5—6 см). Розчин робити темно-фіялкового забарвлення. У ньому бульби тримати 2—3 години. Вийнявши з розчину, покласти непросушеними в льох чи підвал на стелажі. Тут записати їх трохі зволожений чистим піском. Усі зрізи й пошкодження притрусити порошком сірки. Ось і все

Павло СТЕП

Осінь

Прийшла усміхнена, весела,
така привабна й молода,
обходить десь там наші села,
в міста так само заглядає.

Прийшла у золоті, в багрянці,
з бровами рівними шнурком,
а на щоках горять рум'янци,
цвітуть, як кров із молоком.

Прийшла з багатими дарунками:
у неї все, що хочеш, є...
І їх не жменями, а клунками
усім розносить, роздає.

Дає всім щедро, не шкодуючи:
"Не огинайся! На! Бери!"...
Вітри гудуть, страшно вшуючи,
та що їй хижі ті вітри?!

Ще поки старість десь за горами
лиш подає про себе вість,
вона барвистими уборами
пишатись буде їм на злість.

Вітри на неї теж не зглянуться
і зірвуть шати залюбки,
та їй з каліни ще зостануться
намиста доброго разки.

ПОМЕР МЕЙОРА ТОРОНТА ДОНАЛД Д. САММЕРВИЛ

У вівторок 19 листопада ц. р. на розрив серця помер голова міста Торонта Доналд Д. Саммервил. Помер на 48-му році життя під час гокейового матчу між співробітниками міської ради і представниками преси. Прибутки з цього матчу мали піти на допомогу жертвам катастрофи в Північній Італії. Під час гри йому стало недобре і його негайно відвезли в лікарню, де він у скорому часі й помер.

Покійний почав свою кар'єру в міській раді в 1955 р., коли його вперше обрано на міського радного. У 1958 р. він був уже контролером, а 4 грудня 1962 р. його великою більшістю голосів обрано на голову міста. Можна з певністю сказати, що покійний був високоякісним головою міста і користався великою любов'ю всіх мешканців Торонта. Особливо його любили й шанували новоприбулі. Щодо українців, то ми в особі Доналда Саммервила втратили справді щирого приятеля. Якого на цій посаді навряд чи скоро матимемо.

Цього року вперше, тільки завдяки Д. Саммервилу, на будинку міської ради Торонта вивішено українського прапора. Він же гарно промовляв на маніфестації по відзначенні 30-ліття голоду; зовсім недавно підписав декларацію про Тиждень Української Культури, особисто відкрив мистецьку виставку, яка відбувалася в програмі Тижня Української Культури. Багато чого доброго зробив для нас Покійний Доналд Саммервил!

Був він людиною винятково доступною, добре вихованою, приємною. У його похоронах взяли участь тисячі маси мешканців Торонта.

Вічна Йому пам'ять!

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ:

Шановний пане Волиняк:

Прочитав оце вже в третьому числі працю Докії Гуменної "Родинний альбом". Дуже мені було приємно це читати. Це щось таке, як історія людей на Землі.

Коли хочеш мати гарне й приємне, то за нього треба заплатити. Тому шлю через Вас пані Д. Гуменній 25.00 доларів канадських. Прошу ласкаво не подавати їй мого прізвища: хай краще не знає його. Але хай знає, що люди цінять її творчість. Напишіть їй, що гроші вислав "Любитель української старовини".

З пошаню

Ваш читач . . . , США.

Дякую від себе й від пані Д. Гуменної, бо вона ж не знатиме кому дякувати. **П. Вол.**

Вельмишановний Пане Волиняк!

Шлю 10 рол. як подарунок "Новим Дням" і Вам особисто за правильну і влучну критику деяких наших "модерністок". Їх "модернізм" нам непотрібний.

Веселих свят — Різдва Христового і Нового Року

бажаю Вам щиро

М. Дерій, Форт Вілліам, Канада.

Дякую, дорогий Пане Дерій! Бажаю й Вам того самого! Тішусь, що Ви мої статті правильно зрозуміли. Це кожному авторові найбільша приємність. **П. Вол.**

Якщо Ви хочете зробити комусь різдвяний подарунок, який би пам'ятався цілий рік, то найкращим з таких подарунків буде передплата на "Нові Дні".

Чому б Вам не зробити цього? Зробіте одним замахом три добрих діла:

1. Дасте Вашому приятелю добрий журнал, чим піднімете його культурний рівень,

2. Скоро й дешево відбудете свій добрий обов'язок з нагоди великого свята обдарувати свого приятеля,

3. Підтримаєте українське видавництво, яке не дуже то процвітає...

Якщо Вам треба обдарувати дитину, то замовте в нас одну книжку з двох річників "Соняшника" (Дивіться оголошення в цьому числі).

ХТО КИМ Є?

(Канадська Сцена) — Канада матиме незабаром вичерпний список своїх авторів — книгу для довідкових бібліотек у Канаді та в світі. Асоціація Канадських Авторів (1339 Бетирст вул., Торонто 4, Онт.) вирішила видати список під назвою "Хто ким є в літературі?" як один із проєктів у рамках відзначування століття Канади. "Не тяжко виготовити список тих, які пишуть книги, драми, статті, скрипти й поезії по-англійському", каже Лін Гаррінгтон, голова Комітету, "але ми хочемо включити до списку й тих канадців, які пишуть в інших мовах незалежно від того, чи їхні книги видаються в Канаді чи поза її межами. Нам дуже тяжко відшукати таких авторів, тому будемо раді, якщо вони зголосяться до нас".

ПРО ОСТАННІ П'ЯТНИЦІ "КОЗУБА"

За останній час літературно-мистецьке стоваришення "Козуб" у Торонті відбуло свої мистецькі п'ятниці:

1. 25 жовтня: ВЕЧІР МИСТЕЦЬКИХ НОВИН, на якому Ольга Маланчук прочитала свій переклад статті Юзефа Лободовського з польського місячника "Культура" (Париж) про Івана Багряного, Д. Романик прочитав нотатку Б. Олександрова про антирадянські настрої серед російських підрадянських письменників, Оксана Борецька прочитала рецензію В. Чаплєнка на нову збірку поезій Діми, М. Гава повідомив про новини з ділянки театру, мистецьких виставок тощо. Публіки було яких 30 осіб.

2. П'ятниця 1 листопада: "ЛИСТОПАДОВІ ПОДІЇ У ЛЬВОВІ". Доповідь (коротку, стисло, а тому й добру!) прочитав Я. Козловський. Зі спогадами виступив С. Фодчук. Поезії П. Степа та П. Карманського, присвячені Листопадові, прочитав Д. Романик. Л. Ромен прочитав власну поезію на тему дня.

Публіки було яких 20 осіб.

3. П'ятниця 8 листопада: "ГОЛОД 1933 Р. В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ". Дмитро Романик прочитав вірш Сварога "Київ 1932 року" (початок голоду), друкований колись у "Нових Днях", і монтаж із творів Клена на тему голоду, Зіна Прусаченко прочитала оповідання Віри Вовк "Колоски", Д. Романик — оповідання Петра Волиняка "Мати", друковане в першому числі "Нових Днів". Поза програмою (за часом уже) Ф. Матвієнко прочитав уривки з власної поеми, присвяченої голодові...

Це був дуже культурний і яскравий вечір. Публіки,

на жаль, було мало — яких 30-35 осіб. Цього разу на вечір прийшла Ізидора Петрівна Борисова, рідна сестра Лесі Українки, яка подорожувала по Канаді. Її появу в залі присутні привітали теплими оплесками. Треба зазначити, що Ізидора Петрівна, як тільки приїздить із США в Торонто, то "Козуба" ніколи не минає.

4. П'ятниця 15 листопада: "ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ СОЛОМІ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ". Вечір розпочато вступним словом Ів. Боднарчука. Доповідь про велику співачку прочитав М. Гава, зі спогадами виступив С. Фодчук. Після цього відбувся концерт, у якому взяли участь: Ніна Миколенко, Ірина Дольницька, Іраїда Черняк та Лідія Головка — усі сопрани! Кажуть, що цього разу "Козуб" улаштував змагання сопранів... Може й так, але дехто виправдувався тим, що "кожна ж із них співала не так, як інша". Це правда, але всі ж однаково співати не могли!

Якби там не було, але вечір був гарний. Зацікавлення публіки теж велике — було в залі понад 120 осіб.

Акомпанювала всім Галина Голинська.

У п'ятницю 22 листопада "Козуб" ввечера не влаштувався, бо тоді відбувався "Тиждень Української Культури".

У п'ятницю 29 листопада вечір теж не відбувся, бо мали бути річні збори "Козуба", які, до речі, пересені на інший день.

У п'ятницю 6 грудня в "Козубі" має відбутись ОБГОВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ТИЖНЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ТОРОНТІ, який закінчено 24 листопада. Вечір відбудеться в помешканні Інституту св. Володимира (651 Спадайна Авеню). Початок о 8-ій годині ввечера. Вхід за добровільними датками.

Управа "Козуба" веде переговори про авторські вечори таких письменників: поетки Діми (Нью-Йорк), О. Гай-Головка (Вінніпег, Канада) та Фотія Мелешка (Нью-Йорк).

З НОВИХ ВИДАНЬ

Марія Струтинська (В. Марська). ПОМИЛКА ДОКТОРА ВАРЕЦЬКОГО. Збірка оповідань. Обкладинка Б. Крюкова. Тираж 1.500 прим. Стор. 144. Видавництво Юліана Середяка. Буенос-Айрес, Аргентина, 1963.

Митрополит Іларіон. КИРИЛО Й МЕТОДІЙ АПОСТОЛИ ВСЕСЛОВ'ЯНСЬКІ. Християнська бібліотека "Віри й культура", ч. 5, стор. 14. Вінніпег, Канада, 1963.

Проф. В. Чапленко. МОВНА ПОЗИЦІЯ І МОВА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ. Стор. 23. Хто, де й коли видав — на брошурі не позначено.

Л. Корчак. ІСТОРІЯ ОДНОГО ЖИТТЯ. Стор. 31. Видання автора. Бавди Брук, США, 1956.

На книжечці написано: "Повість", хоч це звичайнісіньке оповідання з часів німецької окупації України.

Архископ Михаїл. БІБЛІЙНЕ ОПОВІДАННЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ СВІТУ, ЗЕМЛІ Й ЛЮДИНИ В ПОРІВНЯННІ ДО НАУК АСТРОНОМІЇ, ГЕОЛОГІЇ, БІОЛОГІЇ ТА ІНШИХ. Стор. 61. Видання Братства св. Володимира в Торонті. 1963.

Василь Дідюк. УКРАЇНА — МІЙ РІДНИЙ КРАЙ. Виховна бібліотека видавництва "Овід", ч. 1. Стор. 16. Торонто, 1963.

НОВИЙ ЛІТОПИС. Квартальник суспільного життя, науки й мистецтва. Ч. 4(9), жовтень-грудень, 1963. Стор. 80. Вінніпег, Канада.

СЕРГІЙ ЛИТВИНЕНКО, СКУЛЬПТОР. Статті Л. Кузь-

ми і В. Ласовського. За загальною редакцією С. Гордниського. Видано в пам'ять 40-ліття мистецької праці. Стор. 36. Нью-Йорк (написано з двома помилками!!!), 1963. У книжці чимало фот з праць скульптора.

Леонід Полтава. РАЙДУГА. Поема. Стор. 12. Чис видання — невідомо. Видано в Нью-Йорку, 1963 р. Поема присвячена митроп. Йосипові Сліпому.

Михайло Стечишин. АПОСТОЛЬСЬКІ КАНОНИ. Стор. 193. Видання авторове. Саскатун, Канада, 1963.

ДОБА НА ВЕНЕРІ

Венера завжди оповита густим хмарним покривом, який ховає її поверхню. Через це про найближчу до нас планету ми знаємо менше, ніж про віддаленіші Уран і Нептун.

Донедавна не вдалося навіть вияснити, як швидко обертається Венера навколо своєї осі, тобто яка тривалість її доби. За даними спектральних спостережень період обертання Венери є більшим за 7 діб, якщо воно відбувається із заходу на схід, і понад 3,5 доби, якщо воно протилежне. Багато хто вважав, що період обертання дорівнює 225 добам, тобто часові обертання планети навколо Сонця. Але в такому разі Венера повинна бути обернута до світла завжди одним і тим же боком,

Купіть ці книжки!

1. Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Про цю книгу див. у "Нових Днях" за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників "Нових Днів" — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. "НОВИЙ ОБРІЙ", ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 доларя.

Обидві книжки замовляти в "Нових Днях".

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. Ціна — \$0.90.

РАЙДУГА — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна — \$0.35.

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. Ціна — \$0.40.

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. Ціна — \$0.35.

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк.

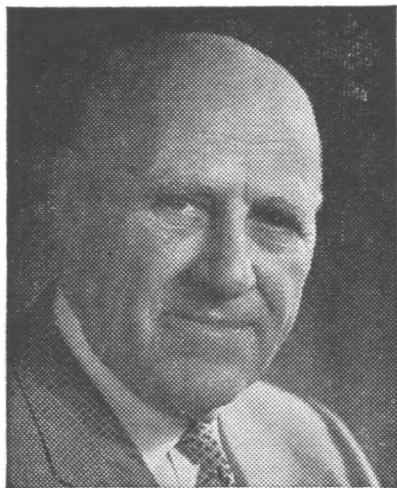
Ціна — \$0.40.

Замовляти в "Нових Днях":

отже світлий бік її має бути гарячіший, ніж темний. Проте цього не спостерігається.

Установлено, що у верхніх шарах атмосфери температури світлої і темної півкуль Венери практично однакові.

Це підтверджено радіолокаційними спостереженнями Венери, які було проведено позаторік. Виявилось, що тривалість доби на Венері дорівнює 9—11 земних. Точніші відомості можна буде одержати за допомогою космічних ракет.

HON. G. C. WARDROPE

Шахти в Онтаріо і Ви

Кожного року шахтарська промисловість Онтаріо додає коло 900 мільйонів доларів до канадської економіки... і частина цих прибутків у формі податків безпосередньо повертається до населення та витрачається на публічні послуги першої потреби.

Шахтарська промисловість Онтаріо безпосередньо zatrudнює 50,000 канадців... а посередньо вона дає працю багатьом тисячам, які працюють при

будові машин, знаряддя і провізії для вжитку шахтарів.

Продукти з шахт Онтаріо вживають усі канадці кожного дня. Дім, у якому ви живете, авто, яким ви їздите, горшки, у яких ви варите, є у головній мірі зроблені з мінеральних копалин. Справді, тяжко щонебудь уявити у щоденному житті, що не мало б у собі якоїсь складової частини мінералу.

Розвитком шахтарської промисловости та добробутом шахтарів опікується Онтарійський Департамент Шахтарства. За інформаціями відвідайте найближче бюро Департаменту або пишіть прямо до:

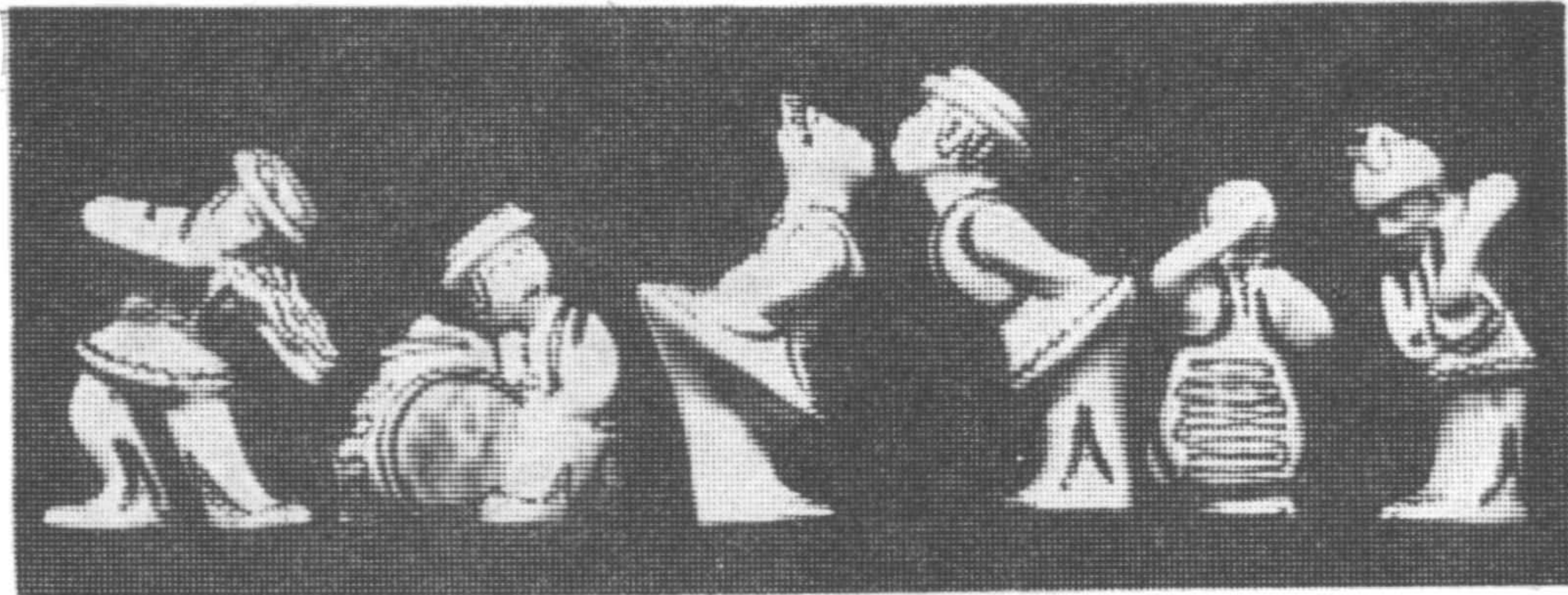

THE ONTARIO DEPARTMENT OF MINES

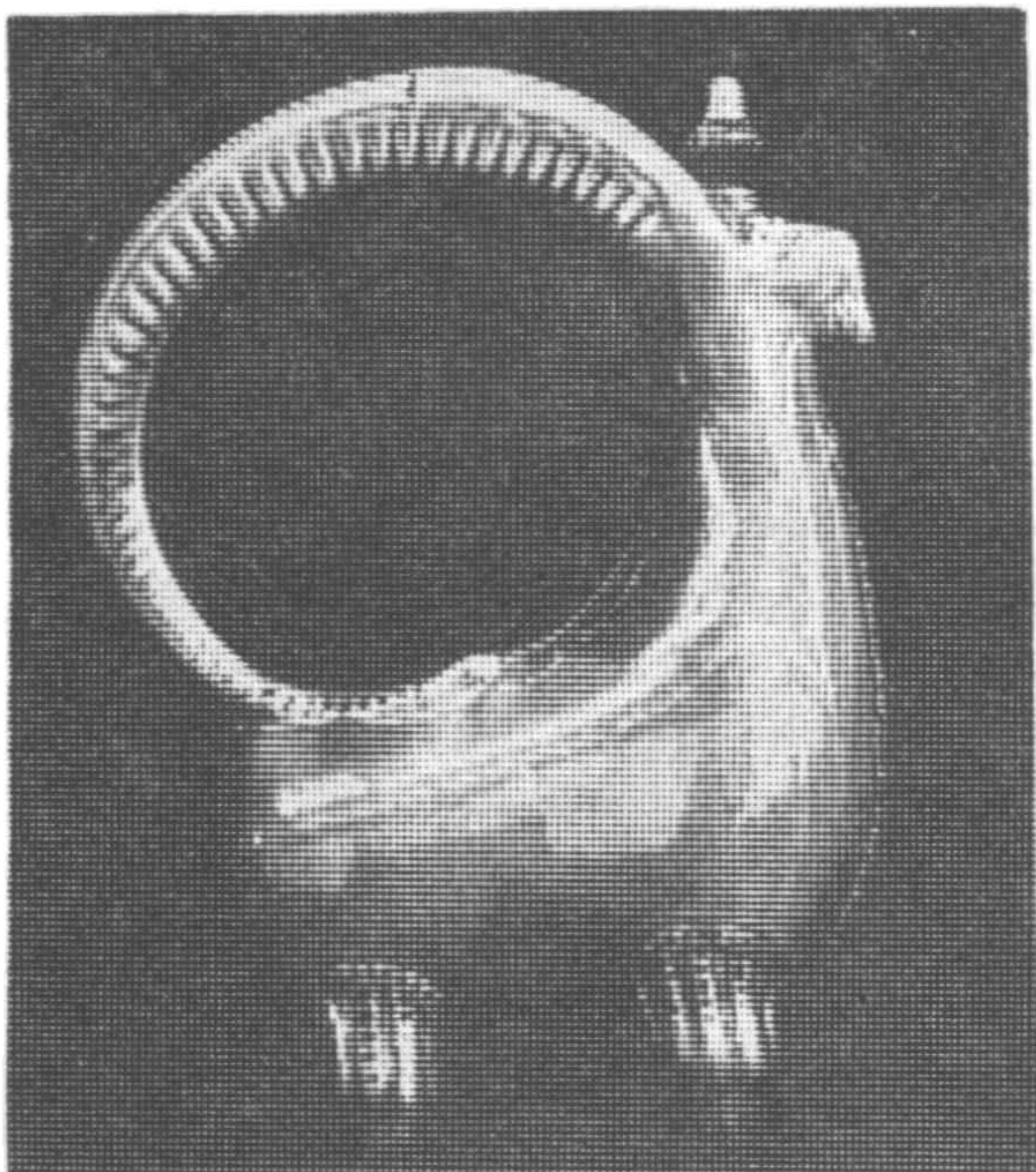
HON. J. P. ROBARTS
Prime Minister

HON. G. C. WARDROPE
Minister of Mines

Нові вироби Львівської кераміко-скульптурної фабрики в Україні

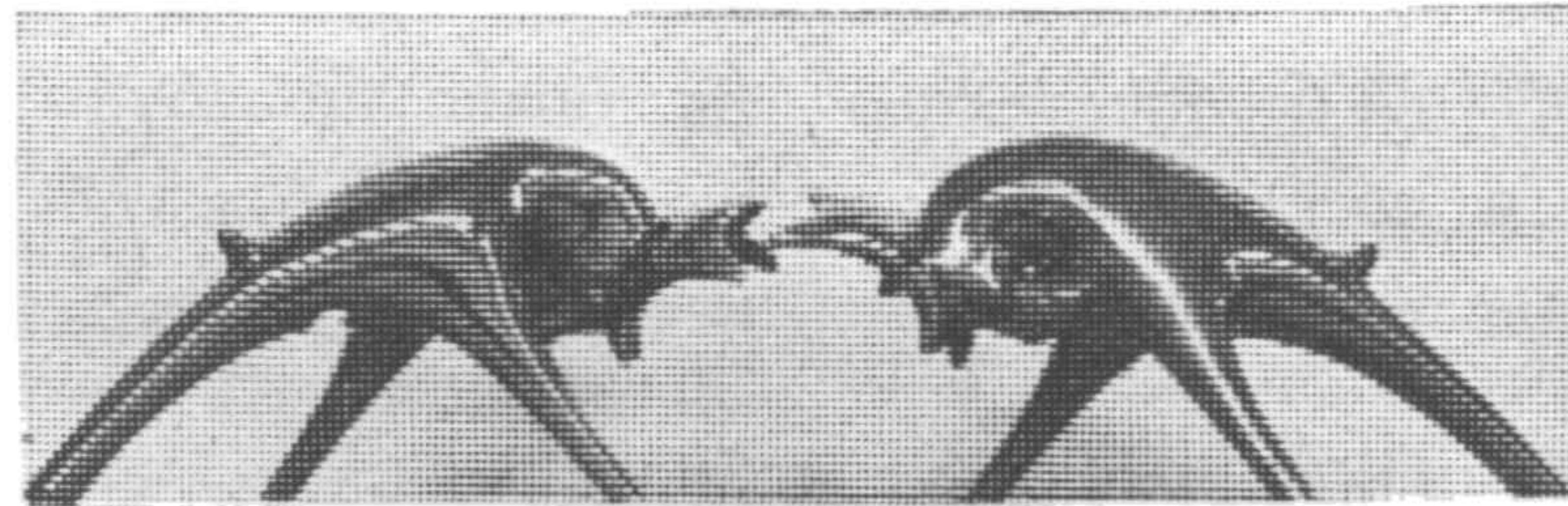
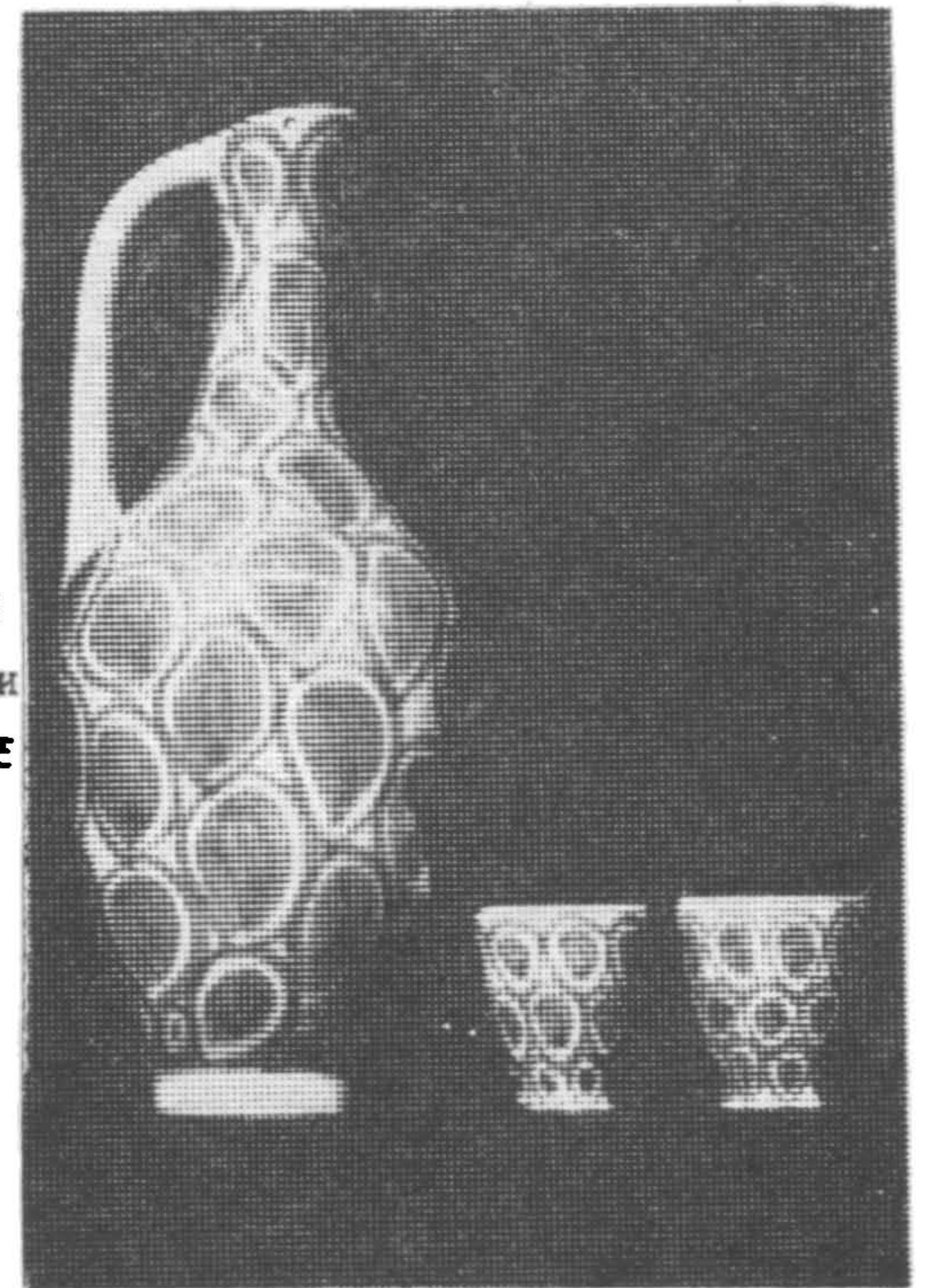

"ГУЦУЛЬСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ". Група 6 керамічних (6-ти цалевих) фігурок, народне викінчення.
Ціна за 6 фігурок \$7.95

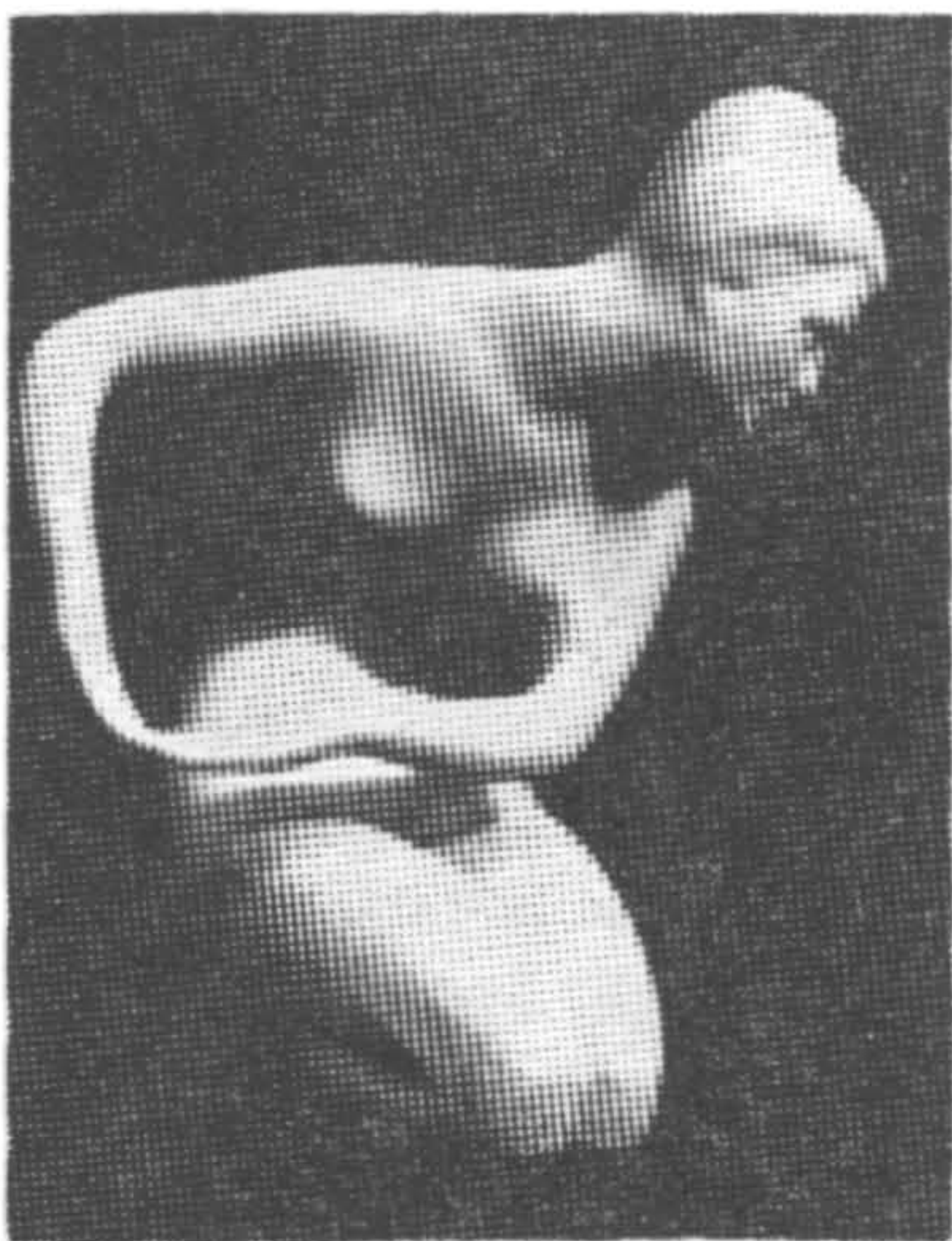

ЗБАНОК "КОЗЕЛ". Зелений колір.
Висота 11 цалів. Ціна \$3.50

ВАЗА НА ВОДУ і 2 ЧАШКИ. Висота вази 13 цалів. Ціна \$5.25

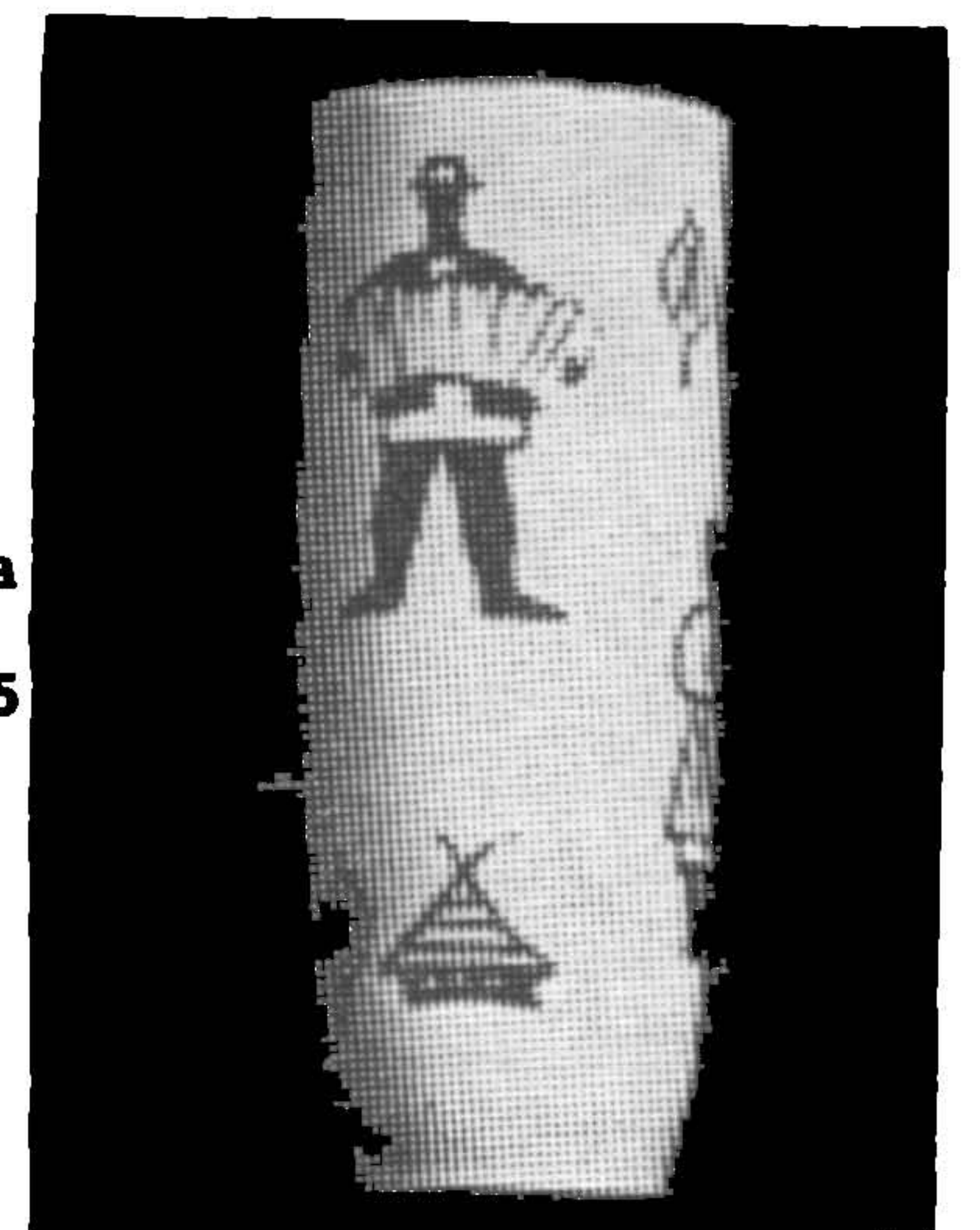

"ЛОСЬ". Поливана брунатна фігурка. Висота 6 цалів.
Ціна одної фігурки \$2.25

"СПОРТОВИЧКА". Керамічна фігурка. Викінчення — "бежовий бісквіт". Висота 8 цалів. Ціна \$3.50

ВАЗА "ГАРМОНІСТ". Висота 8 цалів. Ціна \$2.25

ПОКУПЦІ З ОНТАРІО ДОДАЙТЕ ДО ЦІНИ 3% ЗА "СЕЙЛС ТЕКС"

Приходьте самі або посилайте замовлення на адресу:

"UKRAINSKA KNYHA"

962 BLOOR ST. W., TORONTO, ONT.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе,

дозвольте, будьте ласкаві, відповісти через Ваш журнал письменниці Галині Журбі.

Шановна Пані!

У журналі "Київ" ч. 1-2 за 1963 р. видрукувано Ваше повідомлення, що я, З. Дончук, "сплагіював" для свого роману "Перша любов" сюжет з незакінченої й ніде недрукованої Вашої повісти "Тодір Сокір". Далі пишете, що переказали цей сюжет мені самі з тим, щоб я використав його після Вашої смерті, а я зробив це ще за Вашого життя...

Здавалося б, що після цього не варто Вам і відповідати, тому, що плагіатом зветься привласнення чужого твору. У даному випадку цього немає, бож Ваш твір ще не написаний, а тим більше не був друкований. Та Ви все таки хочете зробити мене злочинцем, бо далі пишете, що вибираючись з мого помешкання і забираючи свій архів, що лежав у спільній шафі в коридорі, не знайшли серед рукописів своєї чернетки повісти "Тодір Сокір", писаної ще в Німеччині: "Деся подівся". Отже, обвинувачуєте мене в крадіжці. А Вам же добре відомо, що в будинку мешкало 5 родин і шафа в коридорі була для всіх відкрита. І зберігали Ви в тій шафі лише старі часописи, які так і залишили, вибираючись з будинку.

Дуже я сумніваюсь, чи рукопис там лежав. А якби й лежав, то нащо б він мені здався, як Ви самі стверджуєте, що оповіли сюжет мені самі? Врешті, якби такі рукопис там справді був, і якби я знав про нього і справді хотів украсти, то взяв би його тихенько, переписав чи перефотографував і поклав би на місце, щоб ніхто й не знав. Чи не подібне це до того, як Ви клялись мені прахом своїх батьків, що не одержали мешканевої книжечки, а потім я разом з Вами знайшов її на Вашому ж столі між паперами?

Література знає багато прикладів, як письменник використовує чужі сюжети. Пушкін, наприклад, для свого "Кам'яного Гостя" узяв сюжет з "Дон Жуана" Тірсо де Моліна. Так само взяли сюжети з цього твору Мольєр, Байрон та інші. Джек Лондон користався численними сюжетами Л. Сінклера. Олександр Дюма для роману "Три мушкетери" узяв сюжет із щоденника Гасена де Куртіля. Достоевський брав сюжети із судових протоколів. Гоголь написав "Мертві душі" за сюжетом О. Пушкіна... Чи треба давати ще більше прикладів? Думаю, досить. Я ще хочу, пані Журба, пригадати Вам, що Ви добровільно переказали мені не один, а два сюжети — другий був на незакінчену Вашу автобіографічну розповідь "Хата на узліссі". І цей сюжет Ви справді просили використати тільки по Вашій смерті. Я його й не використовую тепер. Тому нема причини зводити наклепи на мене за те, що я написав роман "Перша любов".

Справу Вашого безпідставного очорнювання мене в пресі я передав на розгляд товариського суду об'єднання українських письменників "Слово" і сподіваюся справедливого вироку.

Зосим ДОНЧУК, Філадельфія, США.

Високоповажаний Пане Редакторе!

У газетах вже був докладний звіт про посвячення площі під пам'ятник Т. Г. Шевченкові. Та це, так би мовити, офіційний звіт. Я, як звичайний відвідувач, хотів би поділитись своїм враженням з цієї події.

Отож, усе відбувалось, як і писано було в газетах:

було багато промов (може й забагато) — одні ліпші й коротші, другі довші (може й занадто довгі) і менш цікаві. Людей таки було понад дві тисячі, а б сказав, що було повних дві з половиною тисячі. Все ж це дуже мало, коли порівняти з тим, ким був, є і залишається для нас Т. Г. Шевченко.

Співали й "Заповіт" в гармонізації А. Рудницького: досить приємно, тихенько, як на концерті. Але... в цей час стали копати ґрунт під пам'ятник, на площі почався рух, а з ним і гармідер і вже хор продовжував спів для себе та для тих кількох людей, що стояли біля нього (хору). Намагання підхопити спів "Заповіту" цілим натовпом були безуспішні з причини специфічності аранжировки.

Пригадую собі панахиди по Шевченкові в роках 1917-1919. Софійський собор, навіть з огорою, не міг вмістити всіх присутніх, яких було вісім, десять, а може, й цілих двадцять тисяч. Панахиду відправляли на самій Софійській площі. Після "Вічна пам'ять" хор починав "Заповіт" в обробці Стеценка, а за хором підхоплювали усі присутні, стаючи при цьому на коліна. Незабутні переживання. Це викликало такий ентузіазм, таку силу духа, що його ніякими словами передати не можна. Раз під час співу "Заповіту" (мабуть, 1918 року) один учитель середньої школи вискочив на пам'ятник Богданові Хмельницькому і, не мавши іншого знаряддя, вхопив каменюку із бруку і почав збивати напис на пам'ятникові.

Хто був у Києві на Софійській площі і бачив пам'ятник Б. Хмельницькому, той знає, що на ньому (принаймні, було тоді) пририта залізна плита з написом: "Богдану Хмельницькому — єдиная неделима Россия". Даремні були намагання камінцем збити залізни літери: камінець розбився і порошком сипався долу. Все ж частина порошка пристала до плити і закривала літери. І цей патріот таки додумався: — закрив білим порошком слова "єдинаия" і "не", на місце яких, залишилась біла пляма. Після цього напис читався так: "Богдану Хмельницькому — делима Россия". І справді, Росія ділилась і летіла в безодню... а з нею полетіла туди й Україна.

Грішним ділом, ідучи до Вашингтону з далекого Бафало, я думав ще раз згадати ті часи, як "баба дівкою була", ще раз пережити юнацькі роки. Та, ба не сталося, а шкода! Що ж, може таки дочекаємось цього на посвяченні самого пам'ятника? А було б дуже добре! Хай бачать американці, як українці шанують своїх великих людей! Будемо сподіватись.

З правдивою пошаною Т. К. Боффало, США.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Як виняток, друкуємо цього листа за неповним підписом, бо автор його має родину в Україні й боїться виявляти своє прізвище. Поскільки в листі немає нічого такого, що могло б когось "зацепити за живе", то ми вважали за можливе оприлюднити його за підписом ініціалами, хоч нашою непорушною засадою й далі буде: читач мусить знати з ким він має справу, а автор мусить писати таке й так, щоб не боятись відповідальности, себто писати тільки правду і стати в її обороні хочби навіть і в суді.

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ:

Просимо вчасно відновити передплату — нагадування забирають тільки час.

Як не хочете більше читати "Нових Днів", то повідомте вчасно — спинимо висилання.

Mr A. Chudiak 185
19940 Goddard Ave.
Detroit 34. Mich.

POSTAGE PAID AT TORONTO

БІЛЬШЕ, НІЖ 650,000 ОСІБ СТАЛИ КАНАДСЬКИМИ ГРОМАДЯНАМИ З ТОГО ЧАСУ, ЯК ЗАКОН ПРО КАНАДСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО СТАВ ДІЯТИ В 1947 РОЦІ

Лише в 1962 році понад 72,000 новоприбулих склали присягу на вірність та стали повновартними членами канадського суспільства.

Усі новоприбулі, які були законно прийняті до цієї країни як емігранти, чотири роки і дев'ять місяців тому, можуть подавати заяви на канадське громадянство ТЕПЕР. Якщо ви один з таких новоприбулих, широ запрошуємо вас негайно подати вашу заяву.

Користуйтеся всіма правами та привілеями повноправних членів канадської нації:

- правом голосування,
- правом на урядову працю,
- правом на канадський пашпорт,
- правом брати участь в будові майбутнього Канади.

Формулярі для виповнення заяв на громадянство ви можете дістати від урядовця окружного або повітового суду громадянства, або від реєстратора канадського громадянства в Оттаві.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'G. F. Fevre'.

Гі Февро,
Міністер Громадянства та Іміграції